

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

**Sociálně právní postavení žadatelů o mezinárodní
ochranu v České republice**

Diplomová práce

Vypracovala:
Bc. Soňa Pozdanová

Vedoucí diplomové práce:
prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Sociálně právní postavení žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice**“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 1. 11. 2011

.....
Soňa Pozdanová

Poděkování

Děkuji panu prof. JUDr. Daliboru Jílkovi, CSc. za velmi užitečnou a obětavou metodickou pomoc i za cenné rady a připomínky, které mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

.....
Soňa Pozdanová

OBSAH

ÚVOD	2
1 PRÁVNÍ POSTAVENÍ ŽADATELŮ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU A UZNANÝCH ŽADATELŮ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU	4
1.1 Žadatelé o mezinárodní ochranu	4
1.1.1 Mezinárodní ochrana	6
1.1.2 Žadatelé o doplňkovou ochranu – „osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu“	9
1.1.3 Práva a povinnosti žadatelů o mezinárodní ochranu	10
1.2 Uznání žadatelé o mezinárodní ochranu	13
1.2.1 Azylant	13
1.2.2 Druhy azylu	16
1.2.3 „Osoby požívající doplňkové ochrany“	18
1.3 Dílčí závěr	19
2 SOCIÁLNÍ POSTAVENÍ ŽADATELŮ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU A UZNANÝCH ŽADATELŮ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU	23
2.1 Otázka integrace ve vztahu k poskytované mezinárodní ochraně v České republice	23
2.2 Zaměstnávání žadatelů o mezinárodní ochranu	29
2.3 Zaměstnávání uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu	32
2.3.1 Zaměstnávání azylantů	32
2.3.2 Zaměstnávání „osob požívajících doplňkové ochrany“	35
2.4 Sociální a zdravotní péče poskytovaná žadatelům o mezinárodní ochranu	36
2.5 Sociální a zdravotní péče poskytovaná uznaným žadatelům o mezinárodní ochranu	38
2.5.1 Azylanti	38
2.5.2 „Osoby požívající doplňkové ochrany“	41

2.6	Dílčí závěr	44
3	PRAKTICKÁ ČÁST	46
3.1	Zaměření výzkumu a výzkumné otázky	46
3.2	Metody výzkumu	46
3.3	Technika sběru dat	47
3.4	Výzkumný soubor	49
3.5	Etika výzkumu	51
3.6	Interpretace rozhovorů	52
3.7	Dílčí závěr	58
	ZÁVĚR	60
	RESUMÉ	63
	ANOTACE	64
	SEZNAM ZKRATEK	65
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	66
	SEZNAM PŘÍLOH	74
	PŘÍLOHY	

Úvod

„Spíše než hříčkou osudu bývá člověk hříčkou svou vlastní. Ale i tak či ještě k tomu je podstatně ve svém údělu determinován stavem světa, do kterého se zrodil.“

Josef Čapek

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma „*Sociálně právní postavení žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice*“. Problematika žadatelů o mezinárodní ochranu je i přes jejich významně klesající počet stále aktuální. Je třeba hledat vhodné podmínky k zajištění důstojného života žadatelů, usnadnění integrace uznaných žadatelů a zamezení diskriminačních tendencí ze strany majority. Poskytnutí ochrany a zajištění práv jedince spadá do priorit státu. Žadatelé o mezinárodní ochranu bývají zcela závislí na prostředcích, které jim poskytne stát. Na tuto skutečnost by měl být připraven každý přijímající stát z hlediska svého zákonodárství a sociálního zázemí. V oblasti azylové politiky má Česká republika relativně pružnou legislativu, funkční systém komplementární pomoci, jež je realizován především prostřednictvím neziskových organizací.

Důležitá je především snaha o to, aby se žadatelé mohli uplatnit na trhu práce, zajistit si tak lepší sociální status a být ekonomicky nezávislí. Pomoc při integraci a adaptaci na nové životní podmínky by měli usnadňovat sociální pracovníci. Ti by se měli umět vcítit do situace klientů, kteří mnohdy prožili to, co si my neumíme ani představit.

Sociální pedagogika nahlíží na žadatele o mezinárodní ochranu a uznané žadatele jako na skupinu sociálně znevýhodněných osob. Problémy vidí zejména v jazykové bariéře, jiné mentalitě, kulturním a životním stylu. Sociální pedagogika se zaměřuje také na otázku životní pomoci. „Jde o pomoc, kterou potřebují lidé, kteří nejsou schopni samostatně spravovat své záležitosti, když se musejí vypořádat se životními úkoly, problémy a ohroženími v různých prostředích a při hledání optimálních forem kompenzace různých nedostatků.“¹ V rámci širšího pojetí se sociální pedagogika zaměřuje na každodennost života jedince, na zvládání životních situací bez

---

¹ Bakošová, Z. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: FFUK, 2005 In: Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 45. ISBN 978-80-7367-383-3.

ohledu na věk, akceptuje ochranu jedince před rizikovými vlivy a iniciuje takové změny v sociálním prostředí, které se snaží uvádět do souladu individuálními potřebami a zájmy jedince s možnostmi společnosti.² Úkolem sociální pedagogiky je mimo jiné, pomoci při hledání sociální identity a vnitřního zakotvení v této rychle se měnící době, pomoci těm, kteří tomuto tempu nestačí, nejsou vybaveni dostatečnou flexibilitou, nezvládají úkoly před ně postavené, a proto selhávají.³

Cílem diplomové práce by mělo být shrnutí problematiky poskytované mezinárodní ochrany v České republice, zjištění a zhodnocení názorů žadatelů o mezinárodní ochranu v oblasti jejich přístupu k zaměstnání v České republice a zodpovězení hlavní výzkumné otázky:

„Jak žadatelé o azyl vnímají vlastní postavení na pracovním trhu ČR?“

za pomoci dílčích výzkumných otázek:

- 1 DVO: Pracují žadatelé o azyl častěji na ilegálním trhu práce?
- 2 DVO: Odpovídá pracovní zařazení žadatelů o azyl jejich dosaženému vzdělání?
- 3 DVO: Co znamená pro žadatele o azyl roční zákonné omezení přístupu na trh práce?

Jelikož tato práce zkoumá názory a postoje žadatelů o mezinárodní ochranu k problematice jejich přístupu k zaměstnání, jedním z jejich možných využití by mohl být přehled o tom, co je žadatelům vnímáno v přístupu k zaměstnání jako negativní, a co by se v dané problematice dalo změnit.

Práce je členěna do třech kapitol, které jsou dále členěny do jednotlivých podkapitol. První kapitola se zabývá právním postavením žadatelů o mezinárodní ochranu a uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu, je zde popsána životní situace žadatelů o mezinárodní ochranu, vysvětlení institutů azylu a doplňkové ochrany, definice pojmu „osoby která má nárok na doplňkovou ochranu“, shrnutí práva a povinnosti žadatelů o mezinárodní ochranu, vysvětlení pojmu a právního postavení azylant, „osoba požívající doplňkové ochrany“ a přiblíženy jednotlivé druhy azylu.

---

² Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 46. ISBN 978-80-7367-383-3.

³ Jedlička, R., Klíma, P., Kořán, J., Němec, J. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2005. In: Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 50. ISBN 978-80-7367-383-3.

Druhá kapitola je věnována sociálnímu postavení žadatelů o mezinárodní ochranu a uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu, je zde pojednáno o otázce integrace. Cílem integrace je začlenění osoby s mezinárodní ochranou do české společnosti, možnost vést nezávislý a plnohodnotný život v nové společnosti. Pomoc při integraci osob s mezinárodní ochranou zajišťuje stát ve spolupráci s NNO, prostřednictvím SIP a nejrůznějších projektů NNO. Jedná se zejména o pomoc při ovládnutí českého jazyka a tím odstranění jazykové bariéry, pomoc při zajištění ubytování a při uplatnění na trhu práce, ale i poznání a pochopení nového prostředí. Dále se v druhé kapitole věnují jednotlivým aspektům integrace, jako jsou přístup na trh práce, sociální a zdravotní péče poskytovaná žadatelům o mezinárodní ochranu a uznaným žadatelům.

Třetí kapitola pojednává o výsledcích praktického výzkumu, který byl proveden v Pobytovém azylovém středisku Kostelec nad Orlicí, jehož cílem bylo odpovědět na výše uvedené výzkumné otázky. Při sběru dat byla použita kvalitativní výzkumná strategie - polostrukturovaný rozhovor, který byl proveden se záměrně vybranými žadatelí o mezinárodní ochranu.

Možnost uplatnění žadatelů o mezinárodní ochranu na trhu práce vnímám jako nejdůležitější prvek jejich začlenění se do majoritní společnosti. Práce přináší nejen finanční nezávislost, ale také pocit soběstačnosti a možnosti rozhodovat sami bez cizí pomoci o svém životě.

1 Právní postavení žadatelů o mezinárodní ochranu a uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu

1.1 Žadatelé o mezinárodní ochranu

Žadatelé o mezinárodní ochranu se nacházejí ve zvláště zranitelné situaci⁴. Jde o skupinu osob v opravdu specifické životní situaci⁵, jak vzhledem k její zkušenosti ze země původu, tak s ohledem na možnosti života v nové zemi. Žadatelé o mezinárodní ochranu jsou lidé různých národností, specifických kultur a životních příběhů, pocházejí z různých společenských vrstev, mají různou úroveň vzdělání. Přicházejí do cizího prostředí, kde se setkávají s mnohými překážkami. Jedním z mnoha problémů je, mimo jiné, jazyková bariéra. U člověka, který se dobře nedorozumí, se to projeví ve všech stránkách života.

Útěk z rodné země musí být vždy velice zásadním rozhodnutím v životě člověka. Opuštění domova bychom mohli zařadit mezi mimořádně traumatizující události, které se vymykají běžné lidské zkušenosti. Opuštění vlasti staví člověka před řadu nových životních situací⁶, které musí často narychlo řešit. Žadatelé o mezinárodní

---

⁴ Pojem „situace“ vymezujeme jako souhrn podmínek vztahujících se k něčemu, někomu. *Je to komplex podnětů (jevů, osob, vztahů mezi nimi) vyskytujících se v určitém místě a v určitém čase.* Celý náš život se odehrává v nejrůznějších situacích. Někdy se ještě zdůrazňuje, že se jedná o sociální situace. Sociální situace je prostor, v němž se odehrává život, přičemž naprosto stejná situace se nikdy neopakuje. (Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 140 – 142. ISBN 978-80-7367-383-3.)

⁵ Velmi často se lidé dostávají do složitých situací, které vyžadují větší mobilizaci sil, případně zanechávají i určité psychické následky. Jedná se o tzv. náročné životní situace, „*kdy dosažení cíle, splnění úkolu, uspokojení potřeby není uskutečnitelné běžnými postupy.* Nejčastěji jde o situace konfliktní, frustrující, stresující. (Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 142. ISBN 978-80-7367-383-3.)

⁶ Z pohledu sociální pedagogiky můžeme říci, že se žadatelé o mezinárodní ochranu nacházejí v krizové situaci. „*Krizovou situaci lze charakterizovat jako situaci vyostřenou v relativně krátkém čase, kterou (na rozdíl od náročné životní situace) již není jedinec schopen sám překonat a vnitřní či vnější zátěž zvládnout pomocí vlastní strategie.*“ (Jedlička, R., Kořa, J. *Analýza prevence sociálně patologických jevů*. Praha: Karolinum, 1998 In: Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 142 - 143. ISBN 978-80-7367-383-3.)

U žadatelů o mezinárodní ochranu se jedná o krizové situace, které vznikají jako důsledek životních změn.

V souvislosti s náročnými životními situacemi se mluví o technikách vyrovnání se s nimi. Jsou to techniky útočné, obrané a další. V náročných životních situacích jsou tyto techniky subjektivní záležitostí a člověk je používá intuitivně. V krizových situacích toho není schopen, techniky mu je třeba „naordinovat“. Techniky řešení: a) racionalizace problému – snaha o racionální vysvětlení klientovi, proč situace nastala, rozumově společně situaci analyzovat.

b) kompenzace – hledání aktivit, které by mohli být pro člověka východiskem ze situace.

c) identifikace – s vhodným modelem pro účelné jednání.

ochranu se nachází v jakémisi životním provizoriu. Nemají se totiž kam vrátit, mnohdy ani netuší, jak dopadne jejich žádost a trápí je velké obavy z budoucnosti. Sociální role člověka jsou redukovány na minimum, žadatelé jsou pouhými žadateli a žádné jiné role už většinou nezastávají. V zemi původu to byli lidé, kteří měli nějaké společenské postavení. Žadatelé o mezinárodní ochranu přicházejí do naprosto nového sociokulturního prostředí, takže záleží na tom, do jaké míry je toto prostředí odlišné od jejich země původu. Cizinec, který je dnes žadatelem o mezinárodní ochranu, žil dříve ve své zemi obklopen určitým systémem institucí, který mu byl známým a přirozeným. To co znali, nechali doma a ocitli se v naprosto nové životní situaci. Země, do kterých přichází, jim poskytují životní podmínky, ve kterých žadatelé o mezinárodní ochranu musejí během azylového řízení sociálně fungovat. Žadatelé pochází z jiné kultury, prostředí, náboženství a to může mít příčinu, že je česká společnost nepřijme mezi sebe.

Žadatelé o mezinárodní ochranu jsou spíše považováni za skupinu osob, které se integrovat do české společnosti nemá a nemusí, protože lze předpokládat, že jejich žádost o mezinárodní ochranu bude zamítnuta. Proto zástupci státních institucí o integraci hovoří jen v souvislosti s azylanty.⁷

Dle platné právní úpravy se žadatelem o udělení mezinárodní ochrany dle § 2 odst. 5 zákona o azylu č. 325/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, rozumí cizinec, který požádal Českou republiku o mezinárodní ochranu, nebo cizinec, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany v jiném členském státě Evropské unie, je-li Česká republika příslušná k jejímu posuzování. Postavení žadatele má po dobu řízení o udělení mezinárodní ochrany a po dobu soudního řízení o žalobě proti rozhodnutí ministerstva.⁸

---

d) technika úniku – podnícení snění a představit si, že krizová situace byla již vyřešena, představa úspěchu, myšlenkový návrat do minulosti, vzpomínání

e) agrese

f) sociální izolace – izolace od nežádoucích vlivů.

Základním principem pomoci je respekt k individualitě klienta a velmi obezřetný postup. (Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.)

⁷ Gunterová, T. *Sociální práce s uprchlíky*. In: Matoušek, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, s. 331-345.

⁸ Dle Směrnice Rady 2005/85/EC je žadatelem „státní příslušník třetí země nebo osoba bez státní příslušnosti, která podala žádost o azyl, o níž nebylo dosud pravomocně rozhodnuto“.

1.1.1 Mezinárodní ochrana

V současné době nabízí právní úprava ČR dvě možnosti mezinárodní ochrany, a to ochrana formou azylu a doplňková ochrana. Mezinárodní ochranou se rozumí ochrana v podobě udělení *azylu* nebo *doplňkové ochrany* podle zákona o azylu.⁹ Doplňková ochrana i azyl vycházejí z principu non-refoulement = nevydání, který říká, že „žádný stát nevyhostí jakýmkoli způsobem nebo nenavrátil uprchlíka na hranice země, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy“¹⁰

Azyl lze charakterizovat jako pobyt, který poskytuje stát na svém území osobě jiné, než je jeho občan (tedy cizímu státnímu příslušníku nebo osobě bez státní příslušnosti), z důvodu jeho ochrany před státem jeho příslušnosti. Poskytovat azyl je právo každého státu vyplývající z jeho územní výsosti.

Pojem „azyl“ je řeckého původu a znamená útočiště, místo, na němž pronásledovaný nachází ochranu.

Azyl je udělen cizinci na základě rozhodnutí Ministerstva vnitra, vydaného ve správním řízení o udělení mezinárodní ochrany, pokud je v průběhu řízení zjištěno, že cizinec

- a) je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod nebo
- b) má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě, že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště

Východiskem pro současné řízení o mezinárodní ochraně je *zákon 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů* (dále jen *zákon o azylu*). Tento zákon byl již mnohokrát novelizován, v důsledku vstupu naší republiky do EU, který si vyžádal harmonizaci našich předpisů s komunitárním právem, a změny společenských a politických potřeb. Znamenal podstatnou změnu v azylové problematice. Z žadatele o právní postavení uprchlíka a uznaného uprchlíka se stal žadatel o azyl a azylant.

---

⁹ § 9 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Směrnice Rady 2004/83/ES, čl. 2.

Základní strukturu azylového zákona vymezuje § 1- předmětem úpravy tohoto zákona jsou:

- a) podmínky vstupu a pobytu cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o mezinárodní ochranu formou azylu nebo doplňkové ochrany na území ČR a pobyt azyllanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území České republiky
- b) řízení o udělení mezinárodní ochrany formou azylu nebo doplňkové ochrany a řízení o odnětí azylu nebo doplňkové ochrany
- c) práva a povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany, azyllanta a osoby požívající doplňkové ochrany na území
- d) působnost ministerstva vnitra, ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Policie České republiky v této oblasti státní správy
- e) státní integrační program
- f) azylová zařízení¹¹

Pouze malé množství žadatelů o mezinárodní ochranu má ale relevantní důvody na udělení azylu. Existuje skupina žadatelů o mezinárodní ochranu, která sice nespĺňuje důvody pro udělení azylu, ale i přes to potřebují pomoc a nemohou být navraceny do země původu. Právě pro tuto skupinu žadatelů byl vytvořen institut doplňkové ochrany.

Institut doplňkové ochrany byl zaveden novelizací č. 165/2006 azylového zákona. Jedná se o transpozici kvalifikační směrnice¹² do zákona o azylu. Doplňková

---

¹¹ Ustanovení § 1 definuje předmět zákona o azylu. Jak vyplývá z jednotlivých písmen § 1 azylového zákona, název zákona již dávno neodpovídá jeho obsahu, neboť tento zákon nedefinuje pouze ochranu formou azylu, ale i jiný typ ochrany, který byl do zákona o azylu zaveden v důsledku transpozice kvalifikační směrnice, doplňkovou ochranu. (Kosař, D. a kol. *Zákon o azylu: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 736 s. ISBN 978-80-7357-476-5.) .....“Tím se dostáváme k tomu, co nám v § 1 azylového zákona chybí. Podle nás by hned pod prvním písmenem §1 AZ mělo být uvedeno, že tento zákon upravuje „*definici uprchlíka, osoby mající nárok na doplňkovou ochranu a další formy mezinárodní ochrany*“ Definice jednotlivých forem mezinárodní ochrany totiž představuje jádro zákona o azylu a ostatní ustanovení, jež se týkají vstupu a pobytu cizince žádajícího o mezinárodní ochranu, řízení o mezinárodní ochraně, práv a povinností různých kategorií cizinců, působnosti orgánů státní správy, státního integračního programu a azylových zařízení, jsou ke statusovým ustanovením pouze subsidiární, neboť by sama o sobě vůbec nedávala smysl.“ (tamtéž str. 3-4)

¹² Směrnice Rady 2004/83/ES o minimálních normách pro uznávání státních příslušníků třetích zemí nebo osob bez státní příslušnosti za uprchlíky nebo osoby, které z jiných důvodů potřebují mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany.

ochrana nahradila¹³ od 1. 9. 2006 institut překážek vycestování. Tato forma mezinárodní ochrany měla osobám, kterým byla udělena, zajistit podstatně lepší postavení než v jakém byly dříve osoby, u nichž byly konstatovány překážky vycestování. Doplnková ochrana je určena pro osoby, u kterých nejsou důvody pro udělení azylu, avšak i přes to jsou v jejich případě důvodné obavy, že by jim v případě návratu do státu původu hrozilo nebezpečí vážné újmy.

Doplnková ochrana se udělí cizinci, který nesplňuje důvody pro udělení azylu, pokud je v průběhu řízení zjištěno, že v jeho případě jsou důvodné obavy, že pokud by byl cizinec vrácen do státu, jehož je státním občanem, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, do státu svého posledního trvalého bydliště, by mu hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy, a že nemůže nebo není ochoten z důvodu takového nebezpečí využít ochrany státu, jehož je státním občanem, nebo svého posledního trvalého bydliště.¹⁴ *Vážnou újmu* se rozumí uložení nebo vykonání trestu smrti, mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání žadatele o mezinárodní ochranu, vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu nebo pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.¹⁵ Doplnková ochrana se uděluje na dobu potřebnou, nejméně však na jeden rok. Po zániku doplňkové ochrany ztrácejí legální důvod k pobytu v ČR, když se jim nepodaří získat jiný druh pobytového oprávnění, musí se vystěhovat. V případě, že by nelegálně zůstávali na území ČR, může jim být uděleno správní vyhoštění.

---

¹³ Z rozsudku NSS ze dne 26. 7. 2007, sp. zn. 2 Azs 30/2007, vyplývá, že „*Jakkoli i... nelze shledat úplnou shodu mezi zněním bývalého § 91 a nynějšího § 14a zákona o azylu, jak bylo zmíněno výše, v otázce, která je řešena v nyní posuzovaném případě, tuto shodu shledat lze, neboť jak § 91 dřívějšího znění, tak § 14a nynějšího znění zákona o azylu označoval rozpor s mezinárodními závazky ČR za jednu z alternativ vedoucích k udělení jimi upravovaného režimu ochrany. Ve znění zákona o azylu před účinností novely č. 165/2006 Sb. by tak rozpor vycestování cizince s mezinárodními závazky vedl ke shledání překážky vycestování podle § 91 odst. 1 písm. b) zákona o azylu, nyní by tato skutečnost byla považována za vážnou újmu ve smyslu jeho § 14a odst. 2 písm. d). Z toho důvodu lze na tuto situaci aplikovat právní názory vyslovené tímto soudem ve vztahu k onomu dříve účinnému ustanovení § 91 zákona o azylu.*“ Ve zkratce lze shrnout, že NSS shledal judikaturu k překážkám vycestování (§ 91 AZ) částečně přenositelnou na doplňkovou ochranu (§ 14a AZ). (Kosař, D. a kol. *Zákon o azylu: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 166. ISBN 978-80-7357-476-5.)

¹⁴ § 14a zákona o azylu.

¹⁵ Směrnice Rady 2004/83/ES, čl. 15.

1.1.2 Žadatelé o doplňkovou ochranu – „osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu“

§ 2 zákona o azylu neobsahuje definici „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“, která vyplývá z čl. 2 kvalifikační směrnice¹⁶. Definici „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“ nalezneme v několika paragrafech zákona o azylu:

- § 28 odst. 1 zákona o azylu stanoví přednost udělení azylu, pokud žadatel o mezinárodní ochranu splní podmínky, jak pro udělení azylu, tak pro udělení doplňkové ochrany (právní status azylanta je statusem vyšším než osoby požívající doplňkové ochrany)
- § 14a zákona o azylu obsahuje jádro definice „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“
- § 15a zákona o azylu obsahuje vylučující klauzule (kdy nelze doplňkovou ochranu udělit)¹⁷

„Dalším krokem je tedy určení podmínek, které musí žadatel o mezinárodní ochranu splňovat, aby se stal „osobou, která má nárok na doplňkovou ochranu“. Žadatel o mezinárodní ochranu musí kumulativně splnit následující kritéria:

- 1) *nesmí splňovat podmínky pro udělení azylu,*
- 2) *musí se nacházet mimo zem svého původu,*
- 3) *musí mít důvodné obavy,*
- 4) *musí mu hrozit vážná újma,*
- 5) *nemůže nebo není ochoten využít ochrany státu (= selhání ochrany v zemi původu), a*
- 6) *nesmí se na něho vztahovat vylučující klauzule.*“¹⁸

---

¹⁶ Pro účely této směrnice se rozumí „osoba, která má nárok na doplňkovou ochranu“, státní příslušník třetí země nebo osoba bez státní příslušnosti, která nespĺňuje podmínky pro uznání za uprchlíka, ale u které existují vážné důvody se domnívat, že pokud by se vrátila do země svého původu, nebo v případě osoby bez státní příslušnosti do země svého dosavadního pobytu, byla by vystavena reálné hrozbě, že utrpí vážnou újmu uvedenou v čl. 15, a na kterou se nevztahují čl. 17 odst. 1 a 2, přičemž tato osoba nemůže nebo vzhledem ke shora uvedené hrozbě nechce přijmout ochranu dotyčné země.“ (Kosař, D. *Rozdíly mezi azylem a doplňkovou ochranou: definice „uprchlíka“ vs. definice „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“*.s. 16. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplňková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007, 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.)

¹⁷ Doplňkovou ochranu podle § 14a nebo 14b nelze udělit, i když budou zjištěny důvody uvedené v § 14a, avšak je důvodné podezření, že cizinec, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany,

- a) se dopustil trestného činu proti míru, válečného trestného činu nebo trestného činu proti lidskosti ve smyslu mezinárodních dokumentů obsahujících ustanovení o těchto trestných činech,
- b) spáchal zvlášť závažný trestný čin
- c) se dopustil činů, které jsou v rozporu se zásadami a cíli Organizace spojených národů nebo
- d) představuje nebezpečí pro bezpečnost státu.

V České republice probíhá jednotné řízení o mezinárodní ochraně, jež zahrnuje jak azylové řízení¹⁹, tak řízení o doplňkové ochraně.²⁰ Správní orgán musí nejprve zkoumat, zda v žadatelově případě existují důvody pro udělení azylu dle zákona o azylu a na konec pro udělení doplňkové ochrany.

1.1.3 Práva a povinnosti žadatelů o mezinárodní ochranu

Většina příchozích do naší země s úmyslem požádat o mezinárodní ochranu se ocitá v neznámém prostředí, s minimem prostředků, ve stavu finanční tísně. Často investovali všechny svoje prostředky na samotné vycestování a nemohli si vzít všechn svůj majetek s sebou. Těmto osobám v tíživé sociální a ekonomické situaci poskytuje podporu Ministerstvo vnitra, a to poskytováním minimálních finančních prostředků, zajištění ubytování a zabezpečení základních životních potřeb. Ubytování a pobyt je zajišťován v azylových zařízeních.

Práva a povinnosti žadatelů o azyl, jsou upraveny v zákoně o azylu, konkrétně v jeho hlavě VII²¹. Po příchodu do země musí budoucí žadatelé o mezinárodní ochranu pobývat po určitou, zákonem stanovenou dobu, v přijímacím středisku. Zde také mohou podat svoji žádost o azyl. Musí strpět zdravotní prohlídku²² a s policií jsou s nimi

---

¹⁸ Kosař, D. *Rozdíly mezi azylem a doplňkovou ochranou: definice „uprchlíka“ vs. definice „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“*.s. 18. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplňková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007, 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.

¹⁹ Respektive řízení o udělení mezinárodní ochrany. „*Jinými slovy, pod řízením o mezinárodní ochraně jsou schována vlastně (mini) řízení dvě – jedno o azylu a druhé o doplňkové ochraně.*“ (Kosař, D. *Rozdíly mezi azylem a doplňkovou ochranou: definice „uprchlíka“ vs. definice „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“*.str. 26. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplňková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007. 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.)

²⁰Kosař, D. *Rozdíly mezi azylem a doplňkovou ochranou: definice „uprchlíka“ vs. definice „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“*.s. 21. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplňková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007. 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.

²¹ Pokud jde o postavení žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice, jejich práva a povinnosti zakotvuje rovněž recepční směrnice. Tato směrnice se sice primárně vztahuje pouze na žadatele o azyl, nicméně „*členské státy mohou rozhodnout o použití této směrnice i v souvislosti s postupy rozhodování o žádostech o jiné formy ochrany státních příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti, než jaké vyplývají ze Ženevské úmluvy, nejsou-li považováni za uprchlíky.*“ (čl. 3 odst. 4 RS). Česká republika této možnosti využila a stanovila jednotnou právní úpravu práv a povinností pro žadatele o všechny formy ochrany zakotvené v zákoně o azylu. (Kosař, D. a kol. *Zákon o azylu: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 5 - 6. ISBN 978-80-7357-476-5.)

²² Zda žadatel o udělení mezinárodní ochrany netrpí chorobou ohrožující jeho život či zdraví nebo život či zdraví jiných osob.

provedeny identifikační úkony (sejmutí daktyloskopických otisků a provedení obrazových záznamů).

Po podání žádosti obdrží od ministerstva vnitra průkaz žadatele o udělení mezinárodní ochrany (do průkazu se zapisují údaje o totožnosti, státním občanství, místě ubytování a uděleném vízu). Doba platnosti průkazu žadatele o udělení mezinárodní ochrany se stanoví shodně s dobou platnosti víza za účelem řízení o udělení mezinárodní ochrany, zpravidla do pravomocného rozhodnutí správního soudu.

V přijímacím středisku mají právo na stravu, přístup k základní zdravotní péči, na bezplatné ubytování a na obdržení kapesného.²³

Přijímací střediska se nacházejí v Zastávce u Brna a na mezinárodním letišti Praha – Ruzyně.

Po vstupních procedurách žadatel odchází do otevřeného pobytového střediska nebo do soukromí. Žadatel o udělení azylu, do doby nabytí právní moci rozhodnutí o udělení azylu, je ubytován v pobytovém středisku. Je-li žadatel o udělení azylu, hlášen k pobytu v azylovém zařízení, podílí se na úhradě nákladů za stravu a ubytování.²⁴ K tomuto účelu mohou být použity pouze finanční prostředky žadatele, které převyšují částku jeho životního minima²⁵ a osob společně s ním posuzovaných.

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany, který je v azylovém zařízení hlášen k pobytu má nárok na bezplatné poskytování ubytování, stravy, základních hygienických potřeb a kapesné za podmínky, že strpěl úkony nezbytné ke zjištění jeho finančních a majetkových poměrů a tyto poměry jsou takové, že od něj nelze spravedlivě žádat ani částečnou úhradu služeb (ubytování, strava a jiné služby). Na

---

²³ Žadatel o udělení azylu, který je hlášen k pobytu v azylovém zařízení se poskytuje vedle ubytování, stravy a základních hygienických potřeb také kapesné. Kapesné se poskytuje pouze za dobu, kterou je žadatel přítomen v azylovém zařízení. Výše kapesného je stanovena vyhláškou č. 376/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterou se stanoví výše úhrady za stravu a ubytování poskytnuté v azylovém zařízení, výše kapesného a termíny jeho výplaty. Žadatel o udělení azylu se poskytuje kapesné ve výši 30,- Kč na kalendářní den.

²⁴ Dle ustanovení § 1 vyhlášky č. 376/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterou se stanoví výše úhrady za stravu a ubytování poskytnuté v azylovém zařízení, výše kapesného a termíny jeho výplaty, úhrada za stravu poskytnutou v azylovém nebo integračním azylovém středisku činí 112,- Kč na osobu na kalendářní den. Úhrada za ubytování činí 130,-Kč na osobu na kalendářní den.

²⁵ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

místo stravy lze poskytnout finanční příspěvek na stravu ve výši, která odpovídá částce životního minima žadatele a osob s ním společně posuzovaných. Po dobu poskytování tohoto příspěvku se ovšem neposkytuje kapesné.

Každý žadatel musí mít zajištěn ubytovací standard – vlastní lůžko a skříňka na osobní věci. Za podmínek stanovených zákonem může cizinec pobytové středisko opustit.²⁶ Žadatel má také právo žít mimo pobytové zařízení v soukromí – změna hlášeného pobytu, která lze udělit na základě žádosti. V tomto případě si hradí náklady spojené s pobytem žadatel sám, s výjimkou zdravotní péče. Žadateli hlášenému k pobytu mimo pobytové středisko lze s ohledem na prokázané majetkové a finanční poměry, poskytnout na jeho žádost finanční příspěvek až do určité výše násobku životního minima. Výše násobku jsou uvedeny v § 43 zákona o azylu.

Žadatel má právo pobývat v pobytovém středisku až do pravomocného (zamítavého) rozsudku krajského soudu.

Pobytová střediska se nachází v obci Havířov (okr. Karviná) a Kostelec nad Orlicí (okr. Rychnov nad Kněžnou).

O chod azylových zařízení a poskytování státních služeb žadatelům se stará Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky (SUZ MV ČR). Existence azylových zařízení a právní status je zakotven v hlavě XI. zákona o azylu (§79 – 84). Zákon o azylu charakterizuje azylová zařízení jako zařízení sloužící k hromadnému ubytování žadatelů o udělení mezinárodní ochrany a azylantů, která jsou zřizována za účelem zajištění důstojných životních podmínek účastníků azylového řízení po dobu jeho průběhu. V ČR existují tři typy azylových zařízení, přičemž jejich rozlišení spočívá v účelu, který plní (dle jednotlivých fází azylové procedury).

---

²⁶ Žadatel hlášený k pobytu v azylovém středisku smí toto středisko opouštět nejdéle na dobu 10 dnů v kalendářním měsíci. Opuštění střediska na dobu delší než 24 hodin musí žadatel také písemně oznámit MV. V oznámení je nutné uvést, kde se bude žadatel zdržovat a jak dlouho se bude zdržovat mimo středisko. Opuštění pobytového střediska na dobu delší než 3 dny je žadatel o udělení mezinárodní ochrany povinen písemně oznámit ministerstvu nejméně 24 hodin před odchodem z pobytového střediska.

Tato zařízení jsou často odlehlá od měst a dlouhodobý pobyt v pobytovém středisku může způsobit psychické problémy. Lidé v těchto zařízeních ubytovaní ztrácejí schopnost sami si obstarat své potřeby, stávají se závislí na pomoci z okolí.

Stát považuje plnění jiných než fyziologických potřeb za nadstandard, přiznává žadateli o mezinárodní ochranu jen určitý rozsah práv v oblasti bydlení, zdravotní péče, vzdělání, zaměstnání a sociálního zabezpečení, aby zamezil jeho integraci. Přiznaná práva žadateli umožňují účast na životě společnosti a uspokojují jeho sociální potřeby, jako uznání, komunikace, zachování lidské důstojnosti, sociální identity.

1.2 Uznání žadatelé o mezinárodní ochranu

Žádoucím výsledkem azylového řízení je pro každého žadatele jistě přiznání mezinárodní ochrany.

Azyl byl nejprve chápán jako určité místo, kde prchající nalézá ochranu před násilím nebo pomstou pronásledovatelů a teprve později začal být azyl spojován s územím celého státu.

1.2.1 Azylant

„Azylantem“ je označena osoba, které je přiznána mezinárodní ochrana ve formě azylu, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu. Azyl se uděluje na časově neomezenou dobu, může však být při splnění zákonných podmínek odejmut²⁷ nebo

---

²⁷ § 17 odst. 1 zákona o azylu: „Azyl udělený z důvodu podle § 12 se odejme, jestliže:

- a) před jeho udělením azylant uvedl nepravdivé údaje anebo zamlčel skutečnosti podstatné pro zjištění podkladů pro vydání rozhodnutí,
- b) azylant dobrovolně znovu využil ochrany státu, jehož je státním občanem, nebo státu posledního trvalého bydliště,
- c) azylant dobrovolně znovu nabyt státní občanství státu, který opustil z odůvodněného strachu z pronásledování,
- d) azylant nabyt nové státní občanství, a má proto možnost požívat ochranu tohoto státu,
- e) azylant dobrovolně pobývá ve státě, který opustil z důvodů uvedených v § 12,
- f) azylant může užívat ochrany státu, jehož je státním občanem, poněvadž důvody pro udělení azylu pominuly,
- g) azylant je bez státního občanství a může se vrátit do státu předchozího trvalého bydliště, poněvadž důvody pro udělení azylu pominuly,
- h) azylant měl být nebo je vyloučen z možnosti udělit azyl z důvodů podle § 15,

zaniknout z důvodu smrti azylanta, udělením státního občanství azylantovi, či písemným prohlášením o vzdání se azylu.²⁸

Azylant má na území České republiky všechna práva a povinnosti vycházející z LZPS, mimo těch, která jsou výslovně přiznána pouze občanům České republiky.²⁹ Dále má některá zvláštní práva a povinnosti stanovená zákonem o azylu a zákonem o pobytu cizinců na území ČR.³⁰

Azylant na základě rozhodnutí o azylu získá na území České republiky trvalý pobyt po dobu rozhodnutí o azylu.³¹ Získání tohoto statusu je tedy pro azylanta klíčem legálního pobytu na území České republiky. Po opuštění pobytového střediska se musí azylant do 3 pracovních dnů přihlásit k pobytu na oddělení cizinecké policie v místě nového bydliště či lokalitě Integrovaného azylového střediska.³² V téže době může azylant, kterému bylo jako žadateli poskytováno kapesné, požádat Ministerstvo vnitra ČR o jednorázový finanční příspěvek ve výši životního minima osoby³³ a společně posuzovaných osob.

Azylant se prokazuje průkazem povolení k pobytu azylanta, který vydá Ministerstvo vnitra ČR.³⁴ Na žádost může být vydán azylantovi i cestovní pas.³⁵ Azylant je v souvislosti s trvalým pobytem na území České republiky povinen oznámit policii pobyt mimo ČR je-li delší než 365 dní.³⁶ Azylant má dále povinnost se zaregistrovat u zdravotní pojišťovny po opuštění pobytového střediska, a to do 8 dnů od udělení povolení k pobytu.³⁷ Azylant si musí také zažádat cizineckou policii

---

i) existují oprávněné důvody považovat azylanta za nebezpečí pro bezpečnost státu, nebo
j) azylant byl pravomocně odsouzen za zvlášť závažný trestný čin a představuje tak nebezpečí pro bezpečnost státu“.

²⁸ § 18 zákona o azylu.

²⁹ Čl 42/2 LZPS.

³⁰ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ § 76 zákona o azylu.

³² Totéž platí i pro osobu požívající doplňkovou ochranu.

³³ § 2 a 3 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ § 59 a § 60 zákona o azylu.

³⁵ § 61 a násl. zákona o azylu.

³⁶ § 52 písm. g) zákona o azylu.

³⁷ Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů.

o přidělení rodného čísla a vyřídit si příslušné sociální dávky³⁸, sociální pojištění³⁹ a je-li nezaměstnaný, registrovat se na úřadě práce.

Azylant je povinen oznamovat ministerstvu skutečnosti významné pro zachování azylu. Zvláštní oznamovací povinnost má azylant vůči ministerstvu v případě narození dítěte. V tomto případě musí rodiče vyřídit druh jeho pobytu v České republice (možnost zažádat o udělení azylu, event. o trvalý pobyt dítěte, do doby vyřízení druhu pobytu se považuje druh pobytu dítěte za stejný jako u rodiče).

Je-li azylant rozhodnut zůstat v České republice, může požádat o udělení českého státního občanství.⁴⁰ V tomto případě musí splnit podmínky stanovené zákonem – musí mít ke dni podání žádosti povolen na území České republiky trvalý pobyt po dobu minimálně pěti let⁴¹, nebýt v posledních pěti letech pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin, prokázat znalost českého jazyka, plnit povinnosti vyplývající ze zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů a povinnosti plynoucí ze zvláštních právních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky. Další podmínkou, kterou stanoví tento zákon je doklad o pozbytí státního občanství původního státu. Tato podmínka se na azylanty nevztahuje. Jsou-li splněny výše uvedené podmínky, je azylantovi ve správním řízení uděleno Ministerstvem vnitra státní občanství České republiky.

Azyl může být udělen cizinci i bez předchozího řízení, pokud je uznán uprchlíkem⁴² podle mezinárodní smlouvy za podmínek dodržení zásady spravedlivého

---

³⁸ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ Zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ Ministerstvo může v případě azylanta pětiletou podmínku trvalého pobytu na území ČR prominout - § 11 odstavec 1 písm. h) zákona č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Dle Směrnice Rady 2004/83/EC je uprchlíkem: „státní příslušník třetí země, který se v důsledku oprávněných obav před pronásledováním z důvodu rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodu příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů nachází mimo zemi své státní příslušnosti a je neschopen přijmout, nebo ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu dotyčné země, nebo osoba bez státní příslušnosti, která se ze stejných shora uvedených důvodů nachází mimo zemi svého dosavadního pobytu, která vzhledem ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit a na kterou se nevztahuje článek 12.

rozdělení břemene smluvními státy Úmluvy o právním postavení uprchlíků. I v tomto případě se jedná o správní uvážení a cizinec tedy nemá právní nárok na udělení azylu.⁴³

Azylanti nejsou omezeni ve vstupu do sítě sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění. Pro přechodné ubytování osob, jímž byl udělen azyl, jsou určena integrační azylová střediska. Vzhledem k tomu, že azylanti mají na trhu práce již stejná práva a povinnosti jako čeští občané, mohou si již sami hradit náklady související s ubytováním. V těchto zařízeních pobývají azylanté do doby, než se pro ně podaří zajistit odpovídající bydlení, maximálně však po dobu 18 měsíců, po té musí středisko opustit. Azylanti mají právo na vzdělání, jehož formy, obsah a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, právo na vytvoření nezbytných podmínek ke vzdělávání, na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení.

1.2.2 Druhy azylu

Azylantem je tedy osoba, které byl udělen azyl na základě § 12, § 13 a nebo § 14 ZoA.

Azyl udělený dle § 12 ZoA, tzv. běžný azyl, je základní nejplnohodnotnější formou mezinárodní ochrany, která je udělena, je-li během řízení zjištěno, že žadatel je pronásledován⁴⁴ za uplatňování politických práv a svobod a nebo má-li odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště.

Azyl lze udělit také za účelem sloučení rodiny dle § 13 ZoA⁴⁵. Je to zvláštní forma azylu, která je poskytována v případě hodném zvláštního zřetele, rodinnému příslušníkovi cizince, kterému byla udělena ochrana dle § 12 nebo § 14. Jedná se přitom

---

⁴³ § 90 zákona o azylu.

⁴⁴ § 2 odst. 8 zákona o azylu – pojem pronásledování.

⁴⁵ Zákodárce v AZ zakotvil azyl za účelem sloučení rodiny, což odůvodnil tím, že „*ustanovení vytváří předpoklady pro zajištění principu jednoty rodiny v souladu se zásadou, že rodina má právo na ochranu jako celek a osud rodiny by měl být shodný, neboť je-li pronásledován jeden její člen, je touto skutečností postižena celá rodina. Ustanovení je v souladu s mezinárodně právními závazky České republiky.* (Důvodová zpráva k zákonu č. 325/1999 Sb.) (Kosař, D. a kol. *Zákon o azylu: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 150. ISBN 978-80-7357-476-5.)

pouze o rodinné příslušníky ve vztahu manžel nebo partner azylanta, rodič azylanta mladšího 18 let, dítě azylanta mladší 18 let nebo zletilá osoba odpovídající za nezletilou osobu bez doprovodu. Manželovi nebo partnerovi azylanta je azyl za účelem sloučení rodiny udělený za předpokladu trvání manželství či partnerství už před udělením azylu azylantovi. Azylant za účelem sloučení rodiny nemusí prokazovat žádné důvody pro udělení ochrany, postačuje pouze rodinné pouto k azylantovi. Tento status nemusí být udělen každému takovému příbuznému, správní orgán musí sám posoudit, zda nastal důvod hodný zvláštního zřetele.

Azyl z humanitárního důvodu dle § 14 ZoA⁴⁶ lze udělit tehdy, pokud v řízení nebude zjištěn důvod pro udělení mezinárodní ochrany podle § 12 ZoA a jedná se zde o případ hodný zvláštního zřetele. Případy hodné zvláštního zřetele v právní definici nenajdeme. Jedná se o situace, kdy se žadatel ocitnul v nepříznivé životní situaci a neudělení azylu by pro něj bylo nepřiměřeně tvrdé. Jedná se například o špatný zdravotní stav žadatele, vysoký věk, rodinné důvody, opuštění nezletilé osoby, sourozenci azylantů. Na udělení humanitárního azylu neexistuje právní nárok. Správní orgán tedy sám rozhodne, či v daném případě jde o takové okolnosti, které jsou hodné zvláštního zřetele.

Mezinárodní ochranu nelze udělit, když budou zjištěny důvody pro udělení, existuje-li „důvodné podezření“, že se dopustil určitého nežádoucího chování nebo k takovému jednání podněcuje. Jako důvod, pro který lze tuto ochranu odepřít, stačí důvodné podezření, že se žadatel o azyl dopustil trestného činu proti míru, válečného trestného činu nebo trestného činu proti lidskosti ve smyslu mezinárodních dokumentů obsahujících ustanovení o těchto trestných činech, před podáním žádosti o azyl spáchal

---

⁴⁶ Smysl tohoto institutu vymezil NSS v rozsudku ze dne 11. 3. 2004, sp. zn. 2 Azs 8/2004: „*Smysl institutu humanitárního azylu podle § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, spočívá v tom, aby rozhodující správní orgán měl možnost azyl poskytnout i v situacích, na něž sice nedopadá žádná z kautel předpokládaných taxativními výčty ustanovení § 12 a § 13 zákona o azylu, ale v nichž by bylo přesto nehumánní azyl neposkytnout. Správní orgán díky tomu může zareagovat nejen na případy, jež byly předvídatelné v době přijímání zákona o azylu jako obvyklé důvody udělování humanitárního azylu (.....), ale i na situace, jež předvídané či předvídatelné nebyly. Míra volnosti této jeho reakce je pak omezena pouze zákazem libovůle, vyplývajícím pro orgány veřejné moci z ústavně zakotvených náležitostí demokratického a právního státu.*“ (Kosař, D. a kol. *Zákon o azylu: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 154 - 155. ISBN 978-80-7357-476-5.)

vážný nepolitický trestný čin mimo území, popř. se dopustil činů, které jsou v rozporu se zásadami a cíli Organizace spojených národů.⁴⁷

1.2.3 „Osoby požívající doplňkové ochrany“

Definici „osoby požívající doplňkové ochrany“ již v azylovém zákoně nalezneme.⁴⁸ Osoba, které byla udělena doplňková ochrana má slabší postavení než azylant – jedná-li se o jejich práva. Dle čl. 28 kvalifikační směrnice⁴⁹ mají členské státy zajistit, aby byla osobám, kterým bylo přiznáno postavení uprchlíka nebo status podpůrné ochrany, v členském státě, který toto postavení nebo status přiznal, *poskytována stejná nezbytná sociální péče, jaká je poskytována státním příslušníkům tohoto státu* a dále dle čl. 29 to, aby měly osoby, kterým bylo přiznáno postavení uprchlíka nebo status podpůrné ochrany, *přístup ke zdravotní péči za stejných podmínek, jaké platí pro státní příslušníky členského státu, který toto postavení přiznal*. V případě osob s doplňkovou ochranou mohou členské státy stanovit, že jim budou poskytovat jen základní dávky, které jsou pak poskytovány ve stejném rozsahu a za stejných podmínek způsobilosti, jaké platí pro vlastní státní příslušníky. Pojem „základní dávky“ je upřesněn v preambuli směrnice v odstavci 34, kde se uvádí, že tato zahrnuje alespoň příspěvek ve výši minimálního příjmu, pomoc v případě nemoci, těhotenství a pomoc při rodičovství, jsou-li tyto dávky poskytovány vlastním občanům podle právních předpisů dotyčného členského státu.⁵⁰ Stejně tak je možno omezit na základní i zdravotní péči. Při získání této formy ochrany získává cizinec oprávnění k pobytu na území ČR nejméně na dobu 1 roku a je mu přidělen průkaz oprávnění osoby požívající doplňkové ochrany.

Zákon o azylu v souvislosti s jejím právním statutem zmiňuje v § 53c zákona o azylu, že se držitel doplňkové ochrany pro účely poskytování zdravotní péče a zaměstnanosti považuje za osobu s trvalým pobytem na území. Tím se vyřešil

---

⁴⁷ § 15 zákona o azylu.

⁴⁸ § 2 odst. 7 zákona o azylu: „Osobou požívající doplňkové ochrany se rozumí cizinec, který nesplňuje důvody pro udělení azylu podle tohoto zákona, ale byla mu udělena doplňková ochrana, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany.“

⁴⁹ Viz. pozn. 12.

⁵⁰ Tóthová, H. *Integrace osob požívajících doplňkové ochrany*. s. 145. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplňková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007. 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.

problém s poskytováním sociálních dávek a tyto osoby mohou být (díky trvalému pobytu) vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání.

Tab. č. 1 : Odlišnost institutů „azyl“ a „doplňková ochrana“⁵¹

Druh ochrany	Azyl	Doplňková ochrana
Důvody udělení	1. pronásledování za uplatňování politických práv a svobod 2. odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě cizince, 3. humanitární důvod (§ 14 ZoA)	1. důvodné obavy vedoucí k přesvědčení, že pokud by byl cizinec vrácen do své země, hrozilo by mu reálné nebezpečí vážné újmy + cizinec nemůže nebo není ochoten z důvodu takového nebezpečí využít ochrany svého státu. <u>Vážnou újmu je:</u> a) trest smrti b) mučení či nelidské nebo ponižující zacházení nebo trestání, c) vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu, d) vycestování cizince by bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.
Doba trvání	Průkaz k povolení pobytu azylanta se vydává na 5 let.	Na dobu potřebnou, nejméně na 1 rok.

1.3 Dílčí závěr

Žadatelé o mezinárodní ochranu se nacházejí ve specifické životní situaci. Pod tlakem okolností, často narychlo opouštějí své domovy a přicházejí do úplně neznámého prostředí, kde vyhledávají pomoc poskytnutím mezinárodní ochrany, kterou jim může udělit stát, do kterého přichází.

Podáním žádosti o mezinárodní ochranu se cizinci dostávají jako žadatelé o mezinárodní ochranu do zvláštního právního postavení. Je jim poskytováno ubytování

⁵¹ Kosař, D. *Rozdíly mezi azylem a doplňkovou ochranou: definice „uprchlíka“ vs. definice „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“*.s. 11 - 15. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplňková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007. 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.

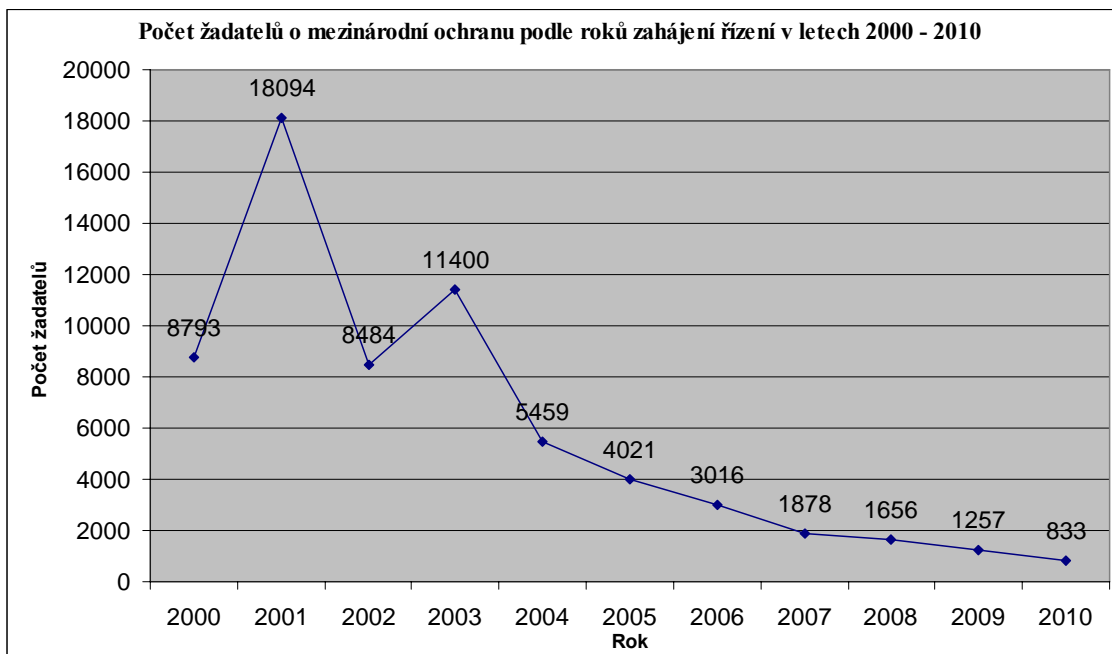
v azylových střediscích, kde mají zajištěnou stravu a kapesné. O chod azylových zařízení a poskytování služeb žadatelům se stará Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky.

Mezinárodní ochrana v České republice je realizována formou azylu a doplňkové ochrany. Poskytnout azyl je právo každého státu vyplývající z jeho územní výsosti. Žadatelé ve své žádosti musejí uvést důvody, které je vedly k vyhledání azylu. Existují-li důvody pro udělení azylu, je žadatelé na základě rozhodnutí Ministerstva vnitra udělen ve správním řízení azyl. Cizinci, žádajícímu v České republice o mezinárodní ochranu, může být udělen tzv. běžný azyl, azyl za účelem sloučení rodiny a humanitární azyl. Azyl je žadatelé udělen na dobu neurčitou. Doplňková ochrana je určena osobám, u kterých nejsou důvody pro udělení azylu, avšak existují důvodné obavy, že by jim v případě návratu do státu původu hrozilo nebezpečí vážné újmy. Osoby, kterým byla poskytnuta doplňková ochrana, mají méně příznivé postavení než azylanté. Při získání této formy ochrany získává jedinec oprávnění k pobytu na území ČR na dobu nejméně 1 roku a je mu přidělen průkaz oprávnění osoby požívající doplňkové ochrany. Institut doplňkové ochrany byl zaveden zákonem č. 165/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů a nahradil dosavadní překážky vycestování.

Oblast azylové politiky patří mezi oblasti, za jejichž naplňování na poli garance podmínek zodpovídá evropské společenství a následně jednotlivé státy. Česká republika přijímá v oblasti azylového práva stále nové právní normy ve snaze dostát závazkům plynoucím z jejího členství v EU.

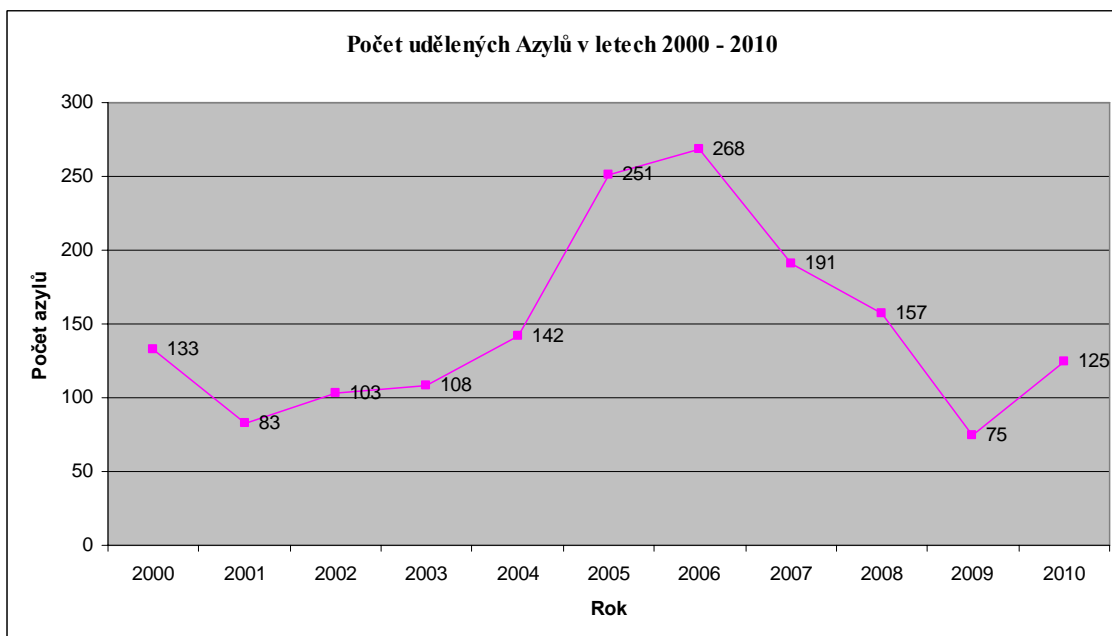
Ačkoliv je udělení mezinárodní ochrany třeba vnímat především jako humanitární akt, je nutné mít na paměti, že azylová politika je též ekonomickou záležitostí, která zatěžuje státní rozpočet. V posledních letech dochází ke zpřísnování podmínek udělování mezinárodní ochrany, jejichž účelem je odradit případné žadatele o azyl, kteří žádají z jiných důvodů než je třeba mezinárodní ochrany. Vychází se z předpokladu, že ne všichni cizinci, kteří přicházejí s žádostí o azyl, mají na azyl nárok, a tudíž ho nemohou dostat. Při přísném výkladu pravidel při posuzování nároku migranta na azyl, však může docházet i k opačnému problému, totiž, že není udělen ani osobám, které na něj nárok mají, neboť se nevešly do úzce vymezené definice.

graf. č. 1 Počet žadatelů o mezinárodní ochranu podle roků zahájení řízení 2000 - 2010

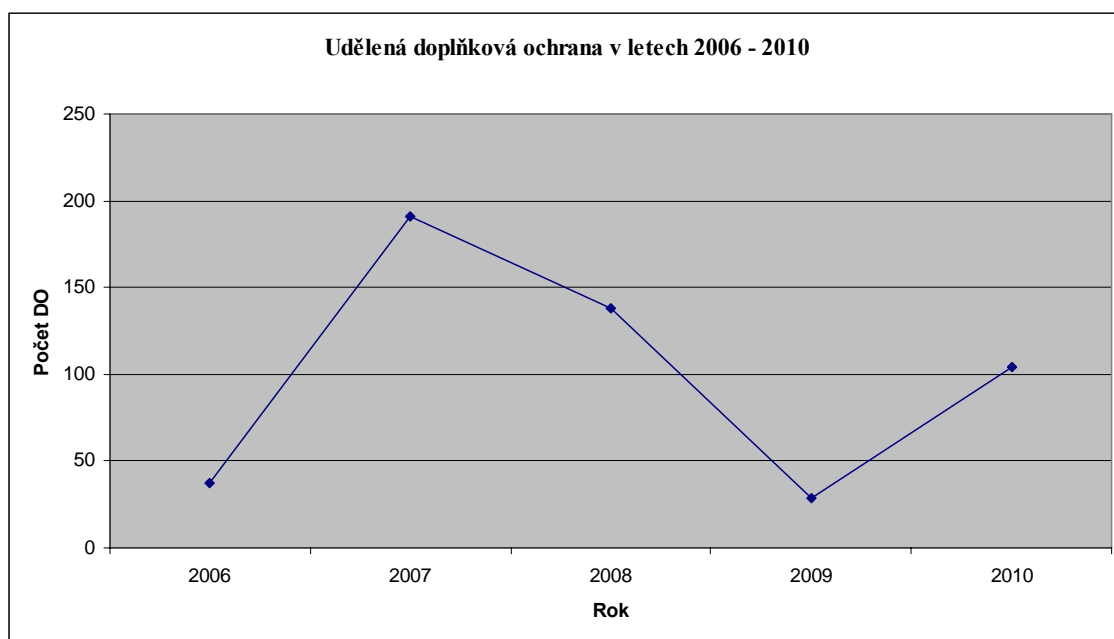
Zdroj: www.mvcr.cz.

graf. č. 2 Počet udělených Azylů v letech 2000 - 2010

Zdroj: www.mvcr.cz.

graf č. 3 Udělená doplňková ochrana v letech 2006 - 2010

Zdroj: www.mvcr.cz.

2 Sociální postavení žadatelů o mezinárodní ochranu a uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu

2.1 Otázka integrace ve vztahu k poskytované mezinárodní ochraně v České republice

Integrace obecně je chápána jako proces postupného začleňování jednotlivce nebo skupiny do nového prostředí nebo nových poměrů, a to bez proměny vlastní identity nebo ztráty specifčnosti.⁵² Integrace znamená scelení, sjednocení, spojení částí celku nebo také začlenění. V případě společenské integrace migrujících jedinců nebo skupin uvažujeme o procesu včleňování do již existujícího společenského celku, který má vytvořenou strukturu, vykazuje určitou míru koherence a chování jeho členů se řídí stanovenými pravidly.⁵³

Integrace imigrantů probíhá ve dvou základních rovinách - v rovině *hostitelské společnosti* a v rovině *samotných přistěhovalců*. V druhé rovině záleží na postoji imigrantů a jejich zájmu k integraci do hostitelské společnosti. Úspěšná integrace tedy závisí na tom zda, „*hostitelská společnost, zejména sídelní komunita, je ochotna nové členy přijmout, a za předpokladu, že se imigranti sami chtějí stát její součástí, sdílet její základní společné normy, hodnoty a cíle tj. integrovat se*“.⁵⁴ Je zdůrazňována obousměrnost procesu integrace, tedy nejen přizpůsobování se ze strany cizinců, ale i ze strany většinové společnosti. Tak jako si dané společenství vytváří mechanismy k integrování jednotlivce, vytvářejí si je také osoby, jež se do dané společnosti integrují.

Proces integrace je postupný, v první fázi jde především o přizpůsobení, které je nutné pro přežití v nové společnosti. Potom může následovat stadium adaptace, kdy si imigranti ponechávají původní kulturu, ale přijímají do ní ty nové kulturní prvky, bez nichž se v nové společnosti neobejdou. Pak může následovat integrace, kdy se majoritní a imigrantská kultura sbližují v celek, v němž většinou převažuje kultura hostitelské

---

⁵² Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN: 80-7178-285-8.

⁵³ Uherek, Z. *Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy*. [online].

⁵⁴ Horáková, M. Problémy integrace etnických menšin. *Sociální politika*, 1997, č.1:s.4-6 In: Band'ouchová, P. *Integrace přesídlených osob na lokální úrovni*. Bakalářská práce, Masarykova universita Brno, 2010 [online].

společnosti. Pokud je původní kultura úplně vytlačena, jedná se o asimilaci. Časově lze rozvrhnout dlouhodobý proces integrace do čtyř etap:

- první fáze – přizpůsobení se k přežití v nové společnosti
- druhá fáze – adaptace
- třetí fáze – integrace v jeden celek
- čtvrtá fáze – částečná nebo úplná asimilace⁵⁵

Adaptace na nové podmínky v majoritní společnosti má mnoho velmi rozdílných podob a je podmíněna různými faktory. Adaptace je ovlivněna jednak migranty samými, ale též zejména imigrační politikou země a přístupem její majoritní populace k imigrantům. Obecně je migrace do nového prostředí považována za velmi závažný akt, hluboce zasahující do života člověka. Uprchlíci často do nového prostředí přicházejí nedobrovolně, mnohdy naprosto nepřipraveni a bez jakýchkoliv osobních kontaktů a materiálních i finančních prostředků. Za nejvyšší stupeň dosažené integrace můžeme označit asimilaci, splynutí minority s majoritou.

Na makro úrovni se dnes ve světě prosazují zhruba tři základní modely imigrační politiky:

1. Diskriminační model – je založen na dočasném a návratném pobytu cizinců. Imigranti jsou začlenění do určité sféry (např. trh práce), ale nemají přístup do ostatních oblastí – systém sociální péče, účast na politickém životě (nemohou volit). Cizinci jsou socioekonomicky znevýhodněni.
2. Asimilační model – jednostranný proces rychlé a jednoduché adaptace imigranta do nové společnosti. Snaha o rychlou asimilaci do majoritní společnosti, ztráta specifických kulturních a sociálních rysů, rychlá možnost získání občanství.
3. Multikulturální (pluralitní) model – podporuje odlišnost minority od majoritní populace. Zachování odlišného jazyka, kultury, sociálních vazeb. Imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, bez očekávání, že se vzdají svých specifíků.⁵⁶

V dnešní společnosti dochází k prolínání všech třech typů.

---

⁵⁵ Horáková, M. Problémy integrace etnických menšin. *Sociální politika*, 1997, In: Band'ouchová, P. *Integrace přesídlených osob na lokální úrovni*. Bakalářská práce, Masarykova universita Brno, 2010 [online].

⁵⁶ Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portal, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

Barša rozlišuje například tyto druhy integrace:

- občansko-politická - nabývání práv nejprve spojených se získáním mezinárodní ochrany, následně naturalizací (získáním občanství) a s tím spojená možnost politické participace
- kulturní - poznání a pochopení kultury, zvyků a tradic země, kde se azylant rozhodl usadit. Je možné sem zahrnout i tzv. identifikační integraci, která zahrnuje subjektivní pocit sounáležitosti s kulturou dané země, pocit domova a bezpečí
- sociálně-ekonomická - přístup na pracovní trh, možnost ekonomické aktivity a s tím spojená soběstačnost a nezávislost na pomoci státu a dalších zdrojích. Sociální integrace zahrnuje formální i neformální fungování v občanské společnosti, umožnění společenských kontaktů nejen v rámci cizineckých komunit, ale i s majoritní společností⁵⁷

Ekonomická integrace bývá vnímána jako předpoklad pro integraci v ostatních oblastech. „*Za ideální stav integrace cizinců na trhu práce lze označit situaci, kdy je jedinec schopen orientovat se na trhu práce, hledat si nová pracovní místa a kdy je schopen uplatnit se na trhu práce bez výraznější asistence státních či nestátních institucí. Proces pracovní integrace je, z pohledu jedince, proces osvojování si znalostí a rozvoj dovedností, které vedou ke schopnosti reagovat na požadavky prostředí (požadavky trhu práce). Z pohledu společnosti je integrace cizinců na pracovní trh procesem pozitivního přijímání cizinců, jako zaměstnanců, spolupracovníků a klientů. „Stát dosahuje integrace cizinců na trhu práce zaváděním takových politik, které podporují začleňování dlouhodobě usazených cizinců do všech struktur společnosti, využíváním přínosů migrace a tlumením jejich negativních efektů. V rámci integrace cizinců na trhu práce stát vytváří a realizuje taková opatření, která vyrovnávají znevýhodnění zahraničních pracovníků.“⁵⁸*

Integrační proces se primárně uskutečňuje v nejbližším okolí cizince (v místě bydliště a pracoviště). Na tom se podílí obce a kraje, které poskytují zpětnou vazbu

---

⁵⁷ Barša, P. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999 In: Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnání v České republice*. [online].

⁵⁸ Pořízková, H. *Role veřejných služeb zaměstnanosti v oblasti regulace zahraniční zaměstnanosti a integrace cizinců na trh práce*. Disertační práce. Brno: Masarykova universita, 2010, 149 s.

orgánem státní správy o fungování integrační politiky a vytváří podmínky pro realizaci lokálních integračních opatření. Pro imigranty integrace znamená proces učení se nové kultuře, nabývání určitých práv a povinností, získávání přístupu k pozicím a sociálnímu statusu, vytváření osobních vztahů s členy přijímací společnosti a vytváření určitého pocitu sounáležitosti a identifikace s touto společností.

Již od 90. let 20. století se Česká republika snaží o zavádění koncepčních programů, systémových přístupů k problematice migrace a pokusů o vytváření cest, které by umožnily imigrantům se společností v České republice komunikovat a začleňovat se do ní. V této souvislosti se začíná hovořit o koncepci integrace cizinců, která se stala od počátku 21. století i předmětem vlády České republiky.

Koncepce integrace cizinců byla zpracována Ministerstvem vnitra a přijata v roce 2000. Aktualizovaná Koncepce byla přijata v roce 2006. Již v prvním zpracování koncepce v roce 2000 bylo stanoveno, že se vztahuje na dlouhodobě legálně usazené cizince, kteří žijí na území České republiky legálně nejméně po dobu jednoho roku a to v zásadě bez ohledu na kvalitu jejich právního statusu. Koncepce je založena na principech rovnosti šancí, odstranění diskriminace, partnerství a přiměřené možnosti podílet se na dění ve společnosti. Koncepce integrace cizinců počítá od svého vzniku se zapojením řady resortů (MV, MPSV, MŠMT, MZD a další) a dalších partnerů (kraje, NNO). Reaguje tak na skutečnost, že integrace cizinců je komplexní problematikou, která se dotýká mnoha oblastí.⁵⁹ Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců je každoročně předkládána vládě. „Politika integrace cizinců“ má nadále spočívat především na principech: - praktické spolupráce všech, kdo mohou přispět k úspěšnému průběhu integrace,

- efektivity integračních opatření,
- zvyšování informovanosti všech aktérů v procesu integrace,
- jasných a uchopitelných výsledků všech integračních aktivit,
- nových nástrojů (přímá spolupráce s obcemi)
- podpory rozvoje občanské společnosti – zejména pak v regionech v souvislosti s vytvářením regionálních integračních center.⁶⁰

---

⁵⁹ Dostupné na www.mvcr.cz.

⁶⁰ Tamtéž.

Pro integraci azylantů jsou určena specifická opatření *Státního integračního programu*. SIP je druhým koncepčním dokumentem integrace, který se zaměřuje na azylanty a okrajově na osoby s doplňkovou ochranou. Státní integrační program je právně zakotven v zákoně o azylu. Jeho součástí je vytvoření předpokladů pro získání znalostí českého jazyka a zajištění bydlení a uplatnění na trhu práce⁶¹. Nedostatečná znalost českého jazyka značně zpomaluje integrační proces, je překážkou nalezení zaměstnání i zajištění bydlení. Proto je jednou z priorit SIP vytvořit azylantům dostatečné podmínky pro osvojení si českého jazyka. Jazyková znalost je klíčová, proto by jí měla být věnována dostatečná pozornost. Státní integrační program v oblasti získání znalostí jazyka probíhá formou bezplatného jazykového kurzu. Nabídka je azylantovi učiněna Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy po nabytí právní moci rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany. Jazykové kurzy zajišťuje SOZE po celém území ČR prostřednictvím smluvních partnerů – jazykových center, škol a lektorů. U skupinové výuky se jedná o 600 vyučovacích hodin (původně to bylo pouze 150 hodin). Zejména z organizačních důvodů pak může být poskytnuta výjimečně i individuální výuka o 400 vyučovacích hodinách. Po ukončení kurzu je azylantům a osobám s udělenou doplňkovou ochranou vydáno osvědčení o absolvování kurzu. K zajištění bydlení azylantů nabízí systém několik typů dotací. Dotace na zajištění bydlení, která je určena na opravu bytového fondu v majetku obce, dále dotace pro azylanty na úhradu čistého nájemného nebo na jeho části a dotace na rozvoj infrastruktury obce. Zajištění zaměstnání se stalo další prioritou státního integračního programu. Zaměstnávání je zajištěno formou Individuálních akčních plánů, které jsou pro jednotlivé osoby vypracovávány úřady práce.

SIP není určen pro děti povinné školní docházky. Účast v SIP je dobrovolná.

Na realizaci státního integračního programu se spolu s Ministerstvem vnitra ČR, podílejí i *nestátní neziskové organizace*. Nestátní neziskové organizace mají v oblasti integrace azylantů významné postavení. NNO se podílejí na realizaci SIP ve všech jeho oblastech, poskytují pomoc zejména při vyhledávání zaměstnání, poskytování sociálního a právního poradenství, pomoc při zajišťování a realizaci nabídek integračních bytů krajem, při zajišťování nabídek nájemního bydlení, pomoc při komunikaci s orgány státní správy a samosprávy, volno časové a kulturní aktivity. Dále

---

⁶¹ Viz. níže.

nabízejí pokračovací kurzy českého jazyka navazující na státní integrační program, kurzy práce na PC a mnohé další. Činnost nestátních neziskových organizací je dotována státem, finanční prostředky mohou také získat z Evropského sociálního fondu a z příspěvků jednotlivců a firem. Pomoc při realizaci státního integračního programu a při integraci nabízejí zejména: *Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)*, *Poradna pro integraci (PPI)*, *Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)*, *Sdružení Česká katolická charita*, *Diakonie Českobratrské církve evangelické*, *Centrum pro integraci cizinců*.

Integrační politika státu má zmírňovat dopady opatření jiných politik a podporovat integraci cizinců do majoritní společnosti. Integrační opatření v České republice nejsou zaměřena na žadatele o mezinárodní ochranu. Azylová integrace vychází z toho, že začleňování osob, které s velkou pravděpodobností nezískají mezinárodní ochranu, je z ekonomických a sociálních důvodů neúčelné.

Sociální práce se týká především žadatelů o azyl a azylantů žijících v pobytových či integračních střediscích nebo v soukromí. Na zvolený přístup sociálního pracovníka má velký vliv, v jaké fázi azylového řízení se klient nachází, a v jakém kulturním prostředí žil. Na styl práce s klientem má samozřejmě vliv také, zda je sociální pracovník zaměstnancem státu (Ministerstva vnitra ČR) nebo nevládní organizace.⁶²

„Sociální pracovníci ministerstva vnitra pracují v azylových střediscích MV a jsou v každodenním kontaktu s lidmi, kteří tu žijí. Mohou tedy být v užším kontaktu se svými klienty, na druhou stranu pro ně může být nevýhodou při získání důvěry klientů fakt, že jsou zaměstnanci instituce, jež rozhoduje o vyřízení žádosti o azyl. Jsou povinni zajišťovat poskytování základních služeb, které vyplývají ze zákona. Někdy je pro ně obtížné řešit nestandardní situace, mohou být plně vytíženi byrokratickými úkony.

Naopak sociální pracovníci nevládních organizací nedisponují pravomocemi státních zaměstnanců. Mohou však využít své větší flexibility a otevřenosti. Praxe je v současné době taková, že většina sociálních pracovníků nevládních neziskových organizací (NNO) navštěvuje azylová zařízení několikrát týdně. Podstatným přínosem je to, že klient žijící v pobytovém středisku vstupuje do kontaktu s někým zvenčí“. Pro každé

---

⁶² Günterová, T. *Sociální práce s uprchlíky*. s. 333. In: Matoušek, O. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

*azylové středisko je uzavírána dohoda mezi Správou uprchlických zařízení a NNO o poskytování právní a sociální pomoci, umožňující NNO vstup do příslušného zařízení. Státní i nestátní subjekty jsou si vědomy toho, že spolupráce je nutná. Na rozdíl od státních sociálních pracovníků působících v uprchlických střediscích pracovníci nevládních organizací poskytují své služby také žadatelům o azyl a azylantům žijícím v soukromí.*⁶³

Sociální pracovník působí jako prostředník mezi klientem a českou společností.

Hlavní náplní sociální práce by, po zajištění základních potřeb klientů, mělo být poskytování poradenství (o právech a povinnostech, azylové proceduře, orientace v sociálním systému ČR) a poskytování opory po dobu čekání na vyřízení žádosti o azyl. Sociální práce by v ideálním případě měla směřovat k integraci klientů do české společnosti, k osvojení si jazyka, získání práce, bydlení, vzdělání.

2.2 Zaměstnávání žadatelů o mezinárodní ochranu

*„Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti“*⁶⁴

Problematika zaměstnávání žadatelů o mezinárodní ochranu se v posledních letech stala jedním z důležitých témat, které je řečeno jak na evropské, tak i na národní úrovni.

Otázkou přístupu žadatelů o mezinárodní ochranu na trh práce se na evropské úrovni zabývá Směrnice Rady 2003/9/ES stanovující minimální normy pro přijímání žadatelů (tzv. přijímací směrnice), ve svém článku 11.⁶⁵ Na národní úrovni je pak tato

---

⁶³ Günterová, T. *Sociální práce s uprchlíky*. s. 338. In: Matoušek, O. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

⁶⁴ Článek 23 odst. 1 Všeobecná deklarace lidských práv.

⁶⁵ Čl. 11 Směrnice rady 2003/9/ES ze dne 27. 1. 2003.

- „1. Členské státy stanoví dobu počínající dnem podání o azyl, po kterou žadatel nebude mít přístup na trh práce.
2. Není-li do jednoho roku od podání žádosti o azyl přijato rozhodnutí v prvním stupni a není-li toto zpoždění zaviněno žadatelem, stanoví členský stát podmínky, za kterých je žadateli umožněn přístup na trh práce.
3. Má-li odvolání proti zamítavému rozhodnutí v řádném řízení odkladný účinek, nesmí být přístup na trh práce pozastaven po dobu odvolacího řízení, dokud není doručeno rozhodnutí o zamítnutí odvolání.

problematika řešena zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Žadatelé o mezinárodní ochranu v České republice jsou na trhu práce ve specifickém postavení. Mají právo zde pobývat, právo na určité minimální sociální zabezpečení po dobu vyřízení jejich žádosti o azyl, ale jejich přístup na trh práce je právně omezen. Žadatelé o mezinárodní ochranu se mohou legálně uplatnit na trhu práce až po uplynutí jednoho roku od podání žádosti o azyl. Jakákoliv výdělečná činnost před uplynutím této lhůty je považována za nelegální. Po uplynutí této lhůty mohou žadatelé o azyl pracovat na základě platného povolení k zaměstnání dle § 89 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Zaměstnavatel nepotřebuje povolení k zaměstnávání žadatelů o mezinárodní ochranu od příslušného úřadu práce. Pozice, na kterou je žadatel o mezinárodní ochranu přijímán, nemusí být přednostně nabízena zájemcům o zaměstnání evidovaným u úřadu práce. Stávající legislativa neumožňuje, aby žadatel o mezinárodní ochranu mohl být veden v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání⁶⁶ (nemá dostatek relevantních informací o volných a pro něj výhodných pracovních místech na trhu práce).⁶⁷ Nejsou schopni si pracovní místo vyhledat sami, neovládají jazyk a často ani výpočetní techniku. Žadatelé o mezinárodní ochranu nespádají do oblasti SIP, český jazyk je v pobytových střediscích vyučován pouze prostřednictvím NNO a jejich aktivit.

„Žadatelé o azyl žijí mnohdy v životním provizoriu a pod tlakem obav z budoucnosti. Nemají se kam vrátit, nevědí, co je čeká, jejich šance na kladné vyřízení jejich žádosti o azyl je mizivá, neboť Česká republika je dlouhodobě v udělování azylů poměrně restriktivní. Vedle délky azylového řízení, které se i přes nedávné úsilí

---

4. V rámci priorit své politiky trhu práce mohou členské státy upřednostňovat občany EU a státní příslušníky států, které jsou smluvními stranami Dohody o Evropském hospodářském prostoru, jakož i státní příslušníky třetích států s oprávněným pobytem.“

⁶⁶ Tuto skutečnost lze dovodit z § 24 zákona o zaměstnanosti, který stanoví, že uchazečem o zaměstnání je „fyzická osoba, která osobně požádá o zprostředkování vhodného zaměstnání úřad práce, v jehož správním obvodu má bydliště, a při splnění zákonem stanovených podmínek je úřadem práce zařazena do evidence uchazečů o zaměstnání“. S uvedeným § 24 pak souvisí § 5 písm. b) bod 3 cit. zákona, který uvádí, že „bydlištěm se u cizince, který není občanem Evropské unie nebo jeho rodinným příslušníkem, rozumí adresa místa jeho trvalého pobytu na území České republiky“. Trvalou adresou žadatel o mezinárodní ochranu nedisponuje, ani v jeho případě zákon nepřistupuje k tzv. fikci trvalého pobytu pro účely zaměstnání.

⁶⁷ Burdová Hradečná, P., Rozumková, P. *Vztah mezi přijímací směrnici a nastavením podmínek pro zaměstnávání žadatelů o mezinárodní ochranu*. s. 148. In: Jílek, D., Pořízek P. (eds.). *Společný evropský azylový systém: transpozice směrnic*. 1. vyd. Brno: ASPI, 2008. 174 s. ISBN 978-80-254-3615-8.

Ministerstva vnitra protahuje i na několik let, je omezená možnost pracovat jedním z největších problémů žadatelů o azyl v České republice.“⁶⁸

Jedním z významných atributů zaměstnání je získání peněžitých prostředků potřebných k uspokojování potřeb, samostatné rozhodování o vlastním životě. Práce je v mnoha kulturních kontextech také důležitým zdrojem identity, sebeúcty a sebevědomí. Zaměstnání je také významné pro uspořádání denních aktivit a vnímání času, protože strukturuje denní režim. U nezaměstnaných často dochází k rozbití denní struktury, k deprivaci nedostatkem pravidelných činností. Tento problém je žadateli o mezinárodní ochranu často pociťován, protože čekají na rozhodnutí, jehož výsledek a načasování je velmi nejistý.

Většina žadatelů se uplatňuje na sekundárním trhu práce (práce nahodilého a krátkodobého charakteru). I přes středoškolské a vysokoškolské vzdělání žadatelů o azyl se převážně uplatňují ve sféře manuálních prací. S tím je spojena problematika uznávání vzdělání a kvalifikace žadatelů o azyl. Problém představuje především to, že většina z nich nemá k dispozici doklady, které je zapotřebí předložit k žádosti o uznání diplomu. Z podstaty svého postavení pak nemohou kontaktovat ohledně chybějících dokladů příslušné úřady své země. I přes zákonem danou možnost legálně pracovat se žadatelé o azyl koncentrují do sféry nelegálního zaměstnání.⁶⁹ Zaměstnavatelé jsou jen velmi málo ochotni zaměstnávat skupinu cizinců nazývanou žadatelé o mezinárodní ochranu. Často nevědí, co pro ně jejich status znamená.

Pokud je žadateli o mezinárodní ochranu dovoleno bez zbytečných průtahů pracovat, stává se součástí určitých sociálních skupin a má příležitost k tvorbě sociálních sítí, rozvoji i komunikaci. Získává finanční odměnu, což pro něj znamená jakousi formu uznání jeho schopností. Zvyšuje si také svůj standard sociálních a životních podmínek a může také lépe uspokojit své fyziologické potřeby. Dle současných legislativních podmínek s pohledem nesnažit se žadatele integrovat, jsou tato sociální práva omezená. To má za následek, že žadatelé jsou nepřímou nuceni zůstat v pobytových střediscích a izolovat se od života okolní společnosti.

---

⁶⁸ Günterová, T. *Uprchlíci a žadatelé o azyl v České republice*. 2005. In: Hofírek, O., Klvaňová, R. *K problematice přístupu žadatelů o azyl na trh práce v České republice*, 2009. [online].

⁶⁹ Hofírek, O., Klvaňová, R. *K problematice přístupu žadatelů o azyl na trh práce v České republice*, 2009. [online].

Podpora aktivní připravenosti zranitelných kategorií osob (jako jsou žadatelé o mezinárodní ochranu) na jejich začlenění do českého trhu práce, se jeví být významným nástrojem k vytvoření skutečně sociálně soudržné společnosti.⁷⁰

2.3 Zaměstnávání uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu

2.3.1 Zaměstnávání azylantů

Azylant má v pracovně právní oblasti stejná práva a povinnosti jako občané České republiky, tak jak vyplývají z pracovně právních předpisů ČR.⁷¹ Výjimkou jsou některá zaměstnání, která jsou přístupná pouze občanům České republiky (např. policista). Azylanti jakožto držitelé trvalého pobytu, disponují rovným přístupem k sociálnímu systému, zdravotní péči, vzdělání a zaměstnání jako občané České republiky.

„Azylanti na trhu práce patří mezi znevýhodněné skupiny osob. Musí čelit vícenásobné diskriminaci, překážkám a omezeným šancím na rovné začlenění do společnosti, jen obtížně nacházejí uplatnění ve své původní profesi a obvykle končí v těch ekonomických sektorech, jež se vyznačují vysokou nestabilitou, nemožností dalšího kariérního růstu, zvýšeným výskytem bezpečnostních rizik a nízkým finančním ohodnocením (např. v supermarketech, uklízacích službách).“⁷² Uchazeči o zaměstnání z řad azylantů mají v porovnání s ostatními uchazeči zpravidla slabší postavení. To vychází z jejich jazykové bariéry (azylanti často neovládají český jazyk dostatečně, což způsobuje problematickou komunikaci se zaměstnavatelem) a neznalosti místního prostředí (jiné zvyky, tradice).

Zájem o registraci azylantů na úřadech práce je velmi malý. V jejich případě nastávají určité komplikace při nárokování podpory v nezaměstnanosti. Azylanti

---

⁷⁰ Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnání v České republice*, 2010. [online].

⁷¹ Zejména: Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání a další zvláštní zákony.

⁷² Krchová, A., Víznerová, H. *Diskriminace azylantů a azylantek v ČR z genderové perspektivy*. Praha: Evropská kontaktní skupina v České republice, 2008. ISBN 978-80-254-2035-5. In: Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnávání v České republice*, 2010. [online].

ve většině případu na podporu nedostanou, i přes to, že by na ni měli mít nárok. Nesplní totiž základní podmínku pro získání podpory v nezaměstnanosti a to povinnost doložit potvrzení o výkonu předchozích zaměstnání.⁷³ Azylanté mají dále problém při hledání zaměstnání s doložením svého vzdělání. Azylanté mnohdy opouštějí svou zemi jen s nejnужnějšími věcmi, řada z nich s sebou nemá žádný doklad o dosaženém vzdělání. Proces uznání vzdělání může být velmi zdlouhavý, zejména záleží na tom, zda má Česká republika s danou zemí uzavřenou smlouvu o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladu o vzdělání.⁷⁴ Převážná většina azylantů nenachází na českém trhu práce uplatnění ve stejné profesi, jež vykonávali v zemi původu či v profesi odpovídající jejich kvalifikaci.⁷⁵

Úřady práce mají povinnost každému uchazeči o zaměstnání, který je zaregistrován v evidenci déle než 5 měsíců vypracovat *individuální akční plán - IAP* (§ 33 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů⁷⁶). Azylanté evidovaní u úřadu práce splňují požadavky § 33 odst. 1 písm. f). Azylantovi může být IPA nabídnut již při jeho registraci do evidence uchazečů.

Individuální akční plán tedy můžeme chápat jako „proces poradenských aktivit, směřujících k aktivizaci uchazeče o zaměstnání a vytvoření prostoru pro to, aby mohl

---

⁷³ Nárok na podporu v nezaměstnanosti má pouze ten uchazeč o zaměstnání, který v rozhodném období (tj. poslední 3 roky před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání příslušného úřadu práce) získal zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového pojištění podle zvláštního právního předpisu v délce alespoň 12 měsíců. (§ 39 a § 41 zákon č. 68/2009 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů).

⁷⁴ Vyhláška MŠMT ČR č. 12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami.

⁷⁵ Uherek, Z. a kol. *Integrace azylantů a efektivita Státního integračního programu*. Výzkumná zpráva pro Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005. In: Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnávání v České republice*. 2010. [online].

⁷⁶ „Při zprostředkování zaměstnání se věnuje zvýšená péče uchazečům o zaměstnání, kteří ji pro svůj zdravotní stav, věk, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů potřebují. Jsou to zejména:

- a) fyzické osoby se zdravotním postižením
- b) fyzické osoby do 25 let věku
- c) absolventi vysokých škol po dobu 2 let po úspěšném ukončení studia, nejdéle však do 30 let věku
- d) těhotné ženy, kojící ženy a matka do devátého měsíce po porodu
- e) fyzické osoby pečující o dítě do 15 let věku
- f) fyzické osoby starší 50 let věku
- g) fyzické osoby, které jsou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání déle než 6 měsíců
- h) fyzické osob, které potřebují zvláštní pomoc; těmito osobami se rozumí zejména fyzické osoby, které se přechodně ocitly v mimořádně obtížných poměrech nebo které v nich žijí, fyzické osoby společensky nepřizpůsobivé, fyzické osoby po ukončení výkonu trestu odnětí svobody a fyzické osoby ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.**

více převzít odpovědnost sám za sebe.⁷⁷ Od 1. ledna 2009 v důsledku novelizace zákona o zaměstnanosti není možné odmítnout vypracování IAP. Uchazeč o zaměstnání je povinen poskytnout při jeho vypracování potřebnou součinnost a plnit podmínky v něm stanovené.⁷⁸

Individuální akční plán má tři časově ohraničené etapy: - základním cílem je nejprve informovat azylanta (uchazeče o zaměstnání) o jeho právech a povinnostech, seznámit ho s nabídkou služeb úřadu práce. Azylant sdělí svému zprostředkovateli zaměstnání údaje o dosavadní praxi, zdravotním stavu a další podstatné údaje, které mohou mít vliv na uplatnění na trhu práce. Dále se zprostředkovatel snaží blíže specifikovat faktory omezující uplatnění se azylanta na trhu práce a navrhnout řešení, např. zařazení do rekvalifikačního nebo motivačního kurzu, vydává doporučení do zaměstnání, nabízí možnosti psychologického poradenství.⁷⁹ Na základě IAP mohou tedy úřady práce azylantovi zprostředkovat rekvalifikační kurz, pro zvýšení jeho možností na uplatnění se na trhu práce. Na zaplacení rekvalifikačního kurzu však neexistuje právní nárok. Individuální akční plán a možnost rekvalifikace by tedy dle názoru MPSV měly zlepšit postavení azylantů na trhu práce. S problémy vyplývajícími z neznalosti právního postavení statusu mezinárodní ochrany se azylanti potkávají často. Mnozí zaměstnavatelé spojují postavení azylanta s postavením cizince a z těchto důvodů nezaměstnají azylanta, neboť se dopředu obávají nadbytečné administrace spojené s jejich přijetím do zaměstnání.

Nejrůznější formy dalšího vzdělávání azylantů za účelem doplnění kvalifikace jsou realizovány v rámci nevládních neziskových organizací. Obvykle jsou financovány z evropských fondů (Evropského sociálního fondu, Evropského uprchlického fondu a Evropského fondu pro integraci). Naproti tomu projekty zaměřené zejména na poradenství, asistenci na úřadech, dobrovolnictví a podporu zaměstnanosti azylanta jsou neziskovým organizacím obvykle hrazeny z rozpočtu Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí (Operačního fondu azylantů, zaměstnanost – OP LZZ). Neziskové organizace se snaží v rámci svých individuálních projektových aktivit

---

⁷⁷ Usnesení Vlády České republiky o zabezpečení integrace azylantů pro rok 2005, příloha č. 4 s. 2.

⁷⁸ § 33 odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁹ Usnesení Vlády České republiky o zabezpečení integrace azylantů pro rok 2005, příloha č. 4 s. 3.

zajistit asistenci a účast ve vzdělávacích kurzech alespoň určité skupině nezaměstnaných.

2.3.2 Zaměstnávání „osob požívajících doplňkové ochrany“

O institutu doplňkové ochrany bylo již pojednáno v předcházejících kapitolách. Dle § 53 písm. c) zákona o azylu, se osoba požívající doplňkové ochrany pro účely „poskytování zaměstnanosti“ považuje za osobu s trvalým pobytem na území České republiky. Znamená to, že po dobu platnosti povolení k pobytu mají v oblasti zaměstnání stejná práva jako občané ČR. Jelikož je doplňková ochrana udělována na časově omezenou dobu, a to na dobu nejméně jednoho roku, čelí osoby s udělenou doplňkovou ochranou nejčastějším problémům vyplývajících z jejich dočasného pobytového statusu (např. nedostatek pozornosti, která je jim věnována).

Osoby s udělenou doplňkovou ochranou nemají dle zákona možnost, tak jako uznání žadatelé o azyl, setrvat v Integrovaných azylových zařízeních po změně statutu a musí tedy řešit otázku bydlení, což jim ztěžuje přístup k zaměstnání.⁸⁰ V roce 2010 byla předložena novela azylového zákona, která navrhuje zajištění přechodného ubytování v Integrovaných azylových střediscích vybraným osobám, kterým byla udělena doplňková ochrana v maximální délce 3 měsíců. (Přechodné ubytování v Integrovaných azylových střediscích by mělo být zajištěno pro všechny osoby s udělenou doplňkovou ochranou bez rozdílu, a to za stejných podmínek, jako je tomu u azylantů.⁸¹) Veřejný ochránce práv se domnívá, že vzhledem k nízkému počtu osob, kterým je každoročně udělena doplňková ochrana (v roce 2009 byla udělena 29 osobám), by tyto osoby měly mít možnost využít přechodného ubytování v Integrovaných azylových střediscích Ministerstva vnitra, projeví-li o takové ubytování zájem a dovolují-li to kapacitní možnosti středisek.⁸²

Do konce roku 2007 nemohly být osoby s udělenou doplňkovou ochranou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání u úřadu práce, což vedlo k problémům jak

---

⁸⁰ S nemožností poživatelů doplňkové ochrany setrvat v Integrovaných azylových zařízeních je také spojena obtížná realizace jejich absolvování kurzů českého jazyka, na které mají ze zákona nárok.

⁸¹ Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnávání v České republice*, 2010. [online].

⁸² Tamtéž.

ve zprostředkování zaměstnání, tak k přístupu k některým sociálním dávkám (např. dávky pomoci v hmotné nouzi), museli žádat před získáním zaměstnání o povolení k zaměstnávání cizinců. Přístup osob s udělenou doplňkovou ochranou na trh práce se v poslední době zlepšil. Dle stávající právní úpravy mohou být osoby s udělenou doplňkovou ochranou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání a využívat veškeré služby poskytované úřadem práce.

2.4 Sociální a zdravotní péče poskytovaná žadatelům o mezinárodní ochranu

1. Přístup ke zdravotní péči

Podmínky poskytování zdravotní péče žadatelům o mezinárodní ochranu upravují zákon o azylu⁸³ a zákon o veřejném zdravotním pojištění⁸⁴. Žadatelé mají povinnost přihlásit se k veřejné zdravotní pojišťovně. Plátcem pojistného je stát, pokud nemají příjmy ze zaměstnání (lze až po 1 roce). Zdravotní péče je tedy žadatelům o mezinárodní ochranu poskytována za rovných podmínek jako českým občanům. Žadatelé jsou tak zahrnuti do systému veřejného zdravotního pojištění. Na žadatele o mezinárodní ochranu se vztahuje povinnost hrazení tzv. regulačních poplatků,⁸⁵ což může být vzhledem k jejich finanční situaci velmi problematické.

2. Přístup k sociálnímu zabezpečení

---

⁸³ § 88 zákona o azylu: 1) Žadateli o udělení mezinárodní ochrany a jeho dítěti narozenému na území a cizinci, jemuž bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu a jeho dítěti narozenému na území se poskytuje na území bezplatná zdravotní péče v rozsahu péče hrazené ze zdravotního pojištění stanoveném zvláštním právním předpisem (zákon 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů) ...

2) Náklady s poskytováním péče podle odstavce 1 nese stát, náklady vzniklé zdravotnickému zařízení jsou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění.

3) Žadatel o udělení mezinárodní ochrany a jeho dítě narozené na území, ..., se pro účely veřejného zdravotního pojištění považuje za cizince s povoleným trvalým pobytem do doby, než bude rozhodnuto o udělení mezinárodní ochrany nebo jiném druhu pobytu na území podle zvláštního právního předpisu - zákon č. 326/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ Regulační poplatky byly do zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zavedeny zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.

Žadatelé o mezinárodní ochranu nemají nárok na výhody sociálního zabezpečení z rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Nemají nárok na dávky státní sociální podpory⁸⁶ a nejsou v okruhu oprávněných osob dle zákona o pomoci v hmotné nouzi⁸⁷.

Žadatelé o mezinárodní ochranu mají nárok na zvláštní finanční dávky v podobě kapesného nebo finančního příspěvku do výše životního minima.

Žadatelům v přijímajícím středisku na území a v pobytovém středisku, ve kterém je žadatelům poskytována strava, je vypláceno kapesné ve výši třiceti korun na den na dospělé osobu. Zároveň však platí, že kapesné není vypláceno za dobu, kdy se žadatel nachází mimo středisko, např. tedy i za dobu hospitalizace v nemocnici.⁸⁸ V zařízeních, ve kterých není žadatelům poskytována strava, dostávají žadatelé na místo stravy finanční příspěvek ve výši životního minima⁸⁹, kapesné jim vypláceno není. Částka životního minima je výlučně určena na úhradu stravy.

Žadatelé o mezinárodní ochranu pobývající v soukromí (žadatelé s hlášeným pobytem mimo azylové zařízení) mohou dostávat finanční příspěvek ve výši 1,3 až 1,6 násobku životního minima, v závislosti na počtu společně posuzovaných osob. Tento finanční příspěvek získává žadatel pouze po dobu tří měsíců. Jelikož žadatelé mohou vykonávat výdělečnou činnost až po uplynutí jednoho roku, ocitají se žadatelé žijící v soukromí po uplynutí tří měsíční lhůty bez jakéhokoliv legálního příjmu.

3. Přístup k bydlení

---

⁸⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Dle § 2 dávky státní sociální podpory jsou: a) dávky poskytované v závislosti na výši příjmu – 1. Přídavek na dítě, 2. příspěvek na bydlení, 3. porodné, b) ostatní dávky – 1. rodičovský příspěvek, 2. dávky péčovské péče, 3. pohřebné.

⁸⁷ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁸ Pořízek, P. *Přístup žadatelů o udělení mezinárodní ochrany k lékařské péči po zavedení tzv. regulačních poplatků*. s. 110. In: Jílek, D., Pořízek P. (eds.) *Společný evropský azylový systém: transpozice směrnice*. 1. vyd. Brno: ASPI, 2008. 174 s. ISBN 978-80-254-3615-8.

⁸⁹ Dle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Dle § 2 Částka životního minima jednotlivce činí měsíčně 3.126,- Kč. Dle § 3 ...2) Částka životního minima osoby, která je posuzována jako první v pořadí, činí měsíčně 2.880,- Kč. 3) Částka životního minima osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, činí měsíčně a) 2.600,- Kč u osoby od 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem, b) 2.250,- Kč u nezaopatřeného dítěte od 15 do 26 let věku, c) 1.960,- Kč u nezaopatřeného dítěte od 6 do 15 let věku, d) 1.600,- Kč u nezaopatřeného dítěte do 6 let věku.

Žadatelům o mezinárodní ochranu, kteří prošli vstupní procedurou je ubytování poskytováno v pobytových střediscích, zřízených Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Pobytové středisko slouží „k hromadnému ubytování žadatelů o udělení mezinárodní ochrany za podmínek zaručujících zachování lidské důstojnosti“.⁹⁰ Žadatelům je zde poskytováno bezplatné ubytování, jestliže jejich finanční a majetkové poměry jsou takové, že od nich nelze spravedlivě žádat ani částečnou úhradu služeb (ubytování, strava a jiné služby). Obyvatelé se musí řídit ubytovacím řádem, který stanovuje časový rozvrh, výplaty kapesného, stravy, apod. V pobytových střediscích je obyvatelům k dispozici sociální pracovník a psycholog.

Žadatel má právo v kterékoliv fázi azylového řízení odejít do soukromí. Zde mu je po tři měsíce poskytován finanční příspěvek (viz. výše). Finanční příspěvek je určen na úhradu stravy a ostatních základních potřeb a nezbytných nákladů na domácnost. Poté si musí hradit náklady spojené s ubytováním z vlastních finančních prostředků.

2.5 Sociální a zdravotní péče poskytovaná uznaným žadatelům o mezinárodní ochranu

2.5.1 Azylanti

1. Přístup ke zdravotní péči

Pro účely zdravotní péče, se osoby, kterým byl udělen azyl, považují za osoby s trvalým pobytem na území. Znamená to, že po dobu platnosti povolení k pobytu mají v oblasti zdravotní péče stejná práva jako občané ČR. Uznaný žadatel o azyl je povinen do 8 dnů od udělení oprávnění k pobytu se zaregistrovat u zdravotní pojišťovny, kterou si sám zvolí. Zdravotní péče je poskytována na základě veřejného zdravotního pojištění⁹¹, které je povinné. Na jeho základě je zdravotní péče poskytována bezplatně. veřejné zdravotní pojištění v České republice je založeno na vzájemně provázaném řetězci pojištěnec – poskytovatel zdravotní péče – zdravotní pojišťovna. Pro účely veřejného zdravotního pojištění je důležité stanovení plátce pojistného. Především jím je pojištěnec (zejména osoba zaměstnaná v pracovním poměru – pojištěnec hradí 1/3

---

⁹⁰ § 79 zákona o azylu.

⁹¹ Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

pojistného, zbylé 2/3 pojistného hradí zaměstnavatel a celou částku dohromady odvádí zdravotní pojišťovně zaměstnavatel), dále osoba samostatně výdělečně činná (odvádí sama pojistné formou záloh na pojistné a doplatku pojistného, jejichž výše se odvozuje od vyměřovacího základu). Pro pracovní poměr musí být splněna podmínka účasti na nemocenském pojištění⁹². Stát je plátcem pojistného za osoby, které nejsou schopny v důsledku svého sociálního postavení, zdravotního stavu či věku získat prostředky vlastní aktivitou (nezaopatřené dítě, poživatel důchodu z důchodového pojištění, příjemce rodičovského příspěvku, ženy na mateřské dovolené, uchazeči o zaměstnání, apod.), pojistné je v tomto případě hrazeno z prostředků státního rozpočtu.⁹³

2. Přístup k sociálnímu zabezpečení

Osoby s uděleným azylem mají nárok na sociální zabezpečení ve stejném rozsahu jako občané České republiky. Azylanté patří do okruhu oprávněných osob podle zákona o státní sociální podpoře,⁹⁴ při splnění zákonem stanovených podmínek.⁹⁵ Orgány státní sociální podpory jsou úřady práce, kde je možné podat žádost o některou z dávek ze systému státní sociální podpory. Azylanté mají nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi⁹⁶ (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc), ocitnou-li se v tíživé sociální situaci. Dávky pomoci v hmotné nouzi vyplácí sociální odbor pověřeného obecního úřadu v místě bydliště. Žádosti o dávky se uplatňují písemně na předepsaných tiskopisech. Přijetí žádosti nemůže být odepřeno.

3. Přístup k bydlení

Zajištění bydlení azylantů spadá do oblasti Státního integračního programu. Azylant po obdržení rozhodnutí o udělení azylu odchází z pobytového střediska. Pokud nemá azylant možnost samostatného bydlení, může v přechodném období (max. 18 měsíců), využít dočasného ubytování v Integračním azylovém středisku⁹⁷. Azylant

---

⁹² Zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů.

⁹³ Háva, P., Křečková Tůmová, N. a kol. *Analýza zdravotní péče o cizince v České republice*. Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2001, 182 s.[online].

⁹⁴ Viz. pozn. 86.

⁹⁵ Dávky státní sociální podpory jsou určeny pro rodiny s nezaopatřenými dětmi.

⁹⁶ Dle zákona č. 111/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 5 okruh oprávněných osob: 1) Na příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení má nárok, při splnění tímto zákonem stanovených podmínek b) osoba, které byl udělen azyl podle zvláštního právního předpisu.

⁹⁷ Integrační azylová střediska jsou zařízení Ministerstva vnitra provozovaná Správou uprchlických zařízení.

uzavírá s integračním střediskem nájemní smlouvu a to většinou na dobu 6 měsíců. Pokud se v této době nepodaří najít ubytování v rámci státního integračního programu, může být smlouva prodloužena. Azylanté mají k dispozici samostatné bytové jednotky, ve kterých platí nájem a poplatky za služby. Nájemné za bydlení v integračních azylových střediscích nedosahuje tržních cen běžných u ubytování tohoto druhu. Po dobu pobytu v integračních azylových zařízeních by azylanté měli absolvovat jazykové kurzy (v rámci Státního integračního programu) a měli by se věnovat aktivní snaze nalézt vlastní bydlení. Stát se snaží podporovat bydlení azylantů. V současné době existují tři varianty podpory bydlení azylantů. *Varianta č. I* je nejčastěji využívanou. Spočívá v možnosti poskytnout určité finanční prostředky obci, která svůj obecní byt nabídne k ubytování azylanta a jeho rodiny. Účelové neinvestiční dotace jsou poskytovány ze státního rozpočtu obci prostřednictvím kraje na a) zajištění bydlení, b) na rozvoj infrastruktury, c) na úhradu nákladů vzniklých při zapojení přívodu elektrické energie do integračního bytu. Finanční dotace jsou velkou motivací pro obce. O možnosti získat dotace, pokud obec nabídne obecní byt k nájmu pro azylanty, informují obce krajské úřady. Nabídka bydlení je jednorázová. Pokud ji azylant odmítne, ztrácí nárok na vybraný integrační byt i na jakoukoliv nabídku integračního bytu. Přejme-li azylant nabídku bydlení, vydá ministr vnitra Rozhodnutí o poskytnutí dotace obci. Na základě tohoto rozhodnutí uzavře obec s azylantem smlouvu o nájmu bytu. Nájemní smlouva se uzavírá na dobu jednoho roku s možností opakovaného prodloužení této smlouvy. Po dobu trvání smlouvy o nájmu bytu nájemné nepřekročí výši, která je v místě a čase obvyklá. Jedním z problémů této varianty je omezený počet obecních bytů.⁹⁸ *Varianta č. II* předpokládá aktivitu a soběstačnost azylanta při hledání ubytování. Azylant si sám obstará nájemní byt, může mu být poskytnuta dotace na úhradu čistého nájemného (bez poplatků za služby). Vlastníkem bytu může být obec, ale i fyzická nebo právnická osoba. Tato varianta bydlení má výhodu v tom, že si azylant může hledat ubytování v oblasti, která je mu blízká, kde najde zaměstnání, atd. Nevýhodou je, že soukromí vlastníci bytů jsou málo informováni o možnosti dotace na úhradu nájemného v případě ubytování azylanta, kteří často dají přednost jakémukoliv zájemci před azylantem. Zajištění bydlení vlastními silami vyžaduje mnoho času, úsilí i určitých finančních prostředků. Další překážkou je také jazyková bariéra. Součástí varianty č. II je zvláštní dotace na úhradu pobytu azylantů v zařízeních

---

⁹⁸ V roce 2010 bylo přiděleno 85 bytů.

sociálních služeb. Cílem této státní podpory je zajištění pobytu zdravotně postižených osob nebo osob v důchodovém věku v zařízeních sociálních služeb. *Varianta č. III* je založena na povinné nabídce integračních bytů k pronájmu v případě výstavby deseti a více nájemních bytů za využití státní dotace ze Státního fondu rozvoje bydlení. Počet nabízených integračních bytů závisí na počtu vystavěných bytů v rámci jedné investiční akce. *Varianta č. III* je součástí programu Podpora výstavby nájemních bytů. Hlavní výhodou této koncepce je, že azylant má určitou volbu místa, kde chce žít, pracovat. Ubytování v těchto bytech je kvalitní a finančně dostupné. Azylanté žijí mezi běžnou populací, což pozitivně přispívá k jejich integraci do české společnosti.

Můžeme tedy říci, že by bylo do budoucna lepší podporovat zejména varianty č. II a III, jako aktivní přístup azylanta k hledání si bydlení tam, kde by chtěl žít a měl možnost pracovat. Na realizaci státního integračního bydlení se významně podílejí nestátní neziskové organizace (např. Poradna pro integraci, Sdružení občanů zabývajících se emigranty, Sdružení Česká katolická charita, Diakonie Českobratrské církve evangelické, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Centrum pro integraci).

2.5.2 „Osoby požívající doplňkové ochrany“

1. Přístup ke zdravotní péči

Preambule kvalifikační směrnice v odstavci 34 uvádí: „Pokud jde o sociální a zdravotní péči, měly by být formy a podrobné úpravy poskytování základních dávek osobám, kterým byla přiznána podpůrná ochrana, určeny vnitrostátním právem. Možnost omezení dávek pro osoby, kterým byl přiznán status podpůrné ochrany, na základní dávky je třeba chápat v tom smyslu, že tento pojem zahrnuje alespoň příspěvek ve výši minimálního příjmu, pomoc v případě nemoci a v těhotenství a pomoc při rodičovství, jsou-li tyto dávky poskytovány vlastním státním příslušníkům podle právních předpisů dotyčného členského státu.“

Přístup ke zdravotní péči upravuje čl. 29 kvalifikační směrnice, který stanoví, že pro osoby požívající „podpůrné ochrany“ bude přístup ke zdravotní péči za stejných podmínek, jaké platí pro státní příslušníky členského státu, který toto postavení přiznal.

Státy mohou poskytovanou péči omezit na některé základní dávky, které jsou pak poskytovány ve stejném rozsahu a za stejných podmínek jako občanům.

§ 53 zákona o azylu uvádí, že „Osoba požívající doplňkové ochrany se pro účely poskytování zdravotní péče a zaměstnanosti považuje za osobu s trvalým pobytem na území“. To znamená, že po dobu platnosti povolení k pobytu má uznaný žadatel o doplňkovou ochranu v oblasti zdravotní péče stejná práva jako občané ČR. Do 8 dnů je poživatel doplňkové ochrany povinen se nahlásit u zdravotní pojišťovny, kterou si sám vybere. Osoby s udělenou doplňkovou ochranou jsou účastníky systému veřejného zdravotního pojištění. Stát za ně hradí pojistné, pokud splňují určité podmínky⁹⁹:

- jedná se o nezaopatřené dítě (podle zákona o státní sociální podpoře),
- poživatel důchodů z důchodového pojištění,
- příjemcem rodičovského příspěvku,
- ženou na mateřské a rodičovské dovolené a osobou pobírající peněžitou pomoc v mateřství podle předpisů o nemocenském pojištění;
- osobou celodenně osobně a řádně pečující alespoň o jedno dítě do sedmi let věku nebo nejméně o dvě děti do 15 let věku. O těchto skutečnostech musí prokazatelně informovat zdravotní pojišťovnu, aby je mohla zařadit mezi pojištěnce, za které je plátcem pojistného stát;
- uchazeč o zaměstnání v evidenci vedené úřadem práce;
- osoba pobírající dávky pomoci v hmotné nouzi, která není v evidenci uchazečů o zaměstnání. O této skutečnosti musí neprodleně předložit pojišťovně potvrzení, které vystaví pověřený obecní úřad nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností.

V ostatních případech si musí hradit pojistné sami.

Pokud nastoupí osoba s udělenou doplňkovou ochranou do zaměstnání, hradí za ni pojistné zaměstnavatel. Jakožto pojištěnec veřejného zdravotního pojištění je osoba s uznanou doplňkovou ochranou povinna hradit regulační poplatek v souvislosti s poskytováním hrazené péče zdravotnickému zařízení, které zdravotní péči poskytl.

---

⁹⁹ Ustanovení § 7 zákona č. 48/ 1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění.

2. Přístup k sociálnímu zabezpečení

Osoby s udělenou doplňkovou ochranou mají nárok na dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi. V rámci dávek státní sociální podpory mají tyto osoby nárok na všechny dávky jako občané ČR, dle § 3 odst. 2 písm. g) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů patří do okruhu oprávněných osob.¹⁰⁰

Ve vztahu k dávkám pomoci v hmotné nouzi se osoby požívající doplňkové ochrany považují pro účely příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení za oprávněné osoby podle § 5 odst. 1 písm. b) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Oprávněné osoby musí splňovat podmínku, že jsou osobami v hmotné nouzi.¹⁰¹ V minulosti byl přístup k těmto dávkám pro osoby s udělenou doplňkovou ochranou znemožněn, protože nesplňovali podmínku § 3 odst. 1. zákona o pomoci v hmotné nouzi (nemohli být vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání). Osoby požívající doplňkovou ochranu mohou také dosáhnout na tzv. mimořádnou okamžitou pomoc.¹⁰²

3. Přístup k bydlení

Uznaní žadatelé o doplňkovou ochranu nemají, na rozdíl od azylantů, právo bydlet v integračních azylových střediscích. Osoby s udělenou doplňkovou ochranou nejsou zařazeny do Státního integračního programu v oblasti bydlení. Po přiznání statutu se musí do 15 dní odstěhovat z pobytového střediska. Musejí si ubytování zajistit vlastními prostředky. Osoby s doplňkovou ochranou se potýkají s objektivně danými překážkami ztěžujícími jejich přístup k přiměřenému bydlení (neznalost prostředí, jazyková bariéra, nedostatečné finanční prostředky). Obstarávání ubytování bez cizí pomoci v tak krátké lhůtě je pro většinu osob s doplňkovou ochranou prakticky nemožné. Často se jim podaří sehnat pouze provizorní ubytování u známých či příbuzných. Dalším z problémů osob s doplňkovou ochranou je to, že v prvních měsících po udělení statusu nemají prakticky žádné příjmy (sociální dávky jsou

---

¹⁰⁰ Osoby s udělenou doplňkovou ochranou byli do okruhu oprávněných osob zařazeny až novelou zákona č. 379/2007 Sb. (s platností od 21. 12. 2007). Do té doby měli nárok na dávky SSP až po uplynutí 365 dní po té, co jim byla doplňková ochrana udělena.

¹⁰¹ § 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi určuje, kdo není osobou v hmotné nouzi.

¹⁰² Za podmínek, stanovených v § 36 zákona o pomoci v hmotné nouzi.

vypláceny zpětně po vyřízení žádosti a možnost najít si práci v tak krátké lhůtě je velmi omezená). Většina z nich není schopna v prvních měsících zaplatit nájemné.

Na rozdíl od azylantů, kterým je poskytována specializovaná poradenská pomoc při hledání bydlení v rámci integračních azylových středisek, osoby s doplňkovou ochranou mohou využívat pouze obecné sociálně právní poradenství nestátních neziskových organizací. Vývoj právní úpravy by měl směřovat směrem k zajištění osobám s doplňkovou ochranou možnost přechodného bydlení v integračním azylovém středisku za stejných podmínek jako pro azylanty.¹⁰³

2.6 Dílčí závěr

Integrace v České republice je zaměřena převážně na azylanty. Je podporována státem (SIP) a nestátními neziskovými organizacemi. Jejím cílem je začlenění azylanta do společnosti, s možností jeho uplatnění na trhu práce a možnosti seberealizace.

Žadatelé o mezinárodní ochranu zaujímají specifické postavení v přístupu k zaměstnání. Mohou se legálně uplatnit na trhu práce až po uplynutí jednoleté lhůty od podání žádosti o azyl. Do této doby jsou zcela závislí na prostředcích, které jim poskytuje stát, nebo se uchylují k výkonu nelegálních prací. Žadatelé po uplynutí jednoleté „ochranné“¹⁰⁴ lhůty mohou pracovat na základě pracovního povolení, nemohou být však vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání u úřadu práce. Mohou však získat zaměstnání bez ohledu na situaci na trhu práce, tzn., že dané pracovní místo nemusí být přednostně nabídnuto nezaměstnaným registrovaným na úřadech práce. Žadatelé se často uplatňují na sekundárním trhu práce, i přes jejich dosažené vzdělání a kvalifikaci.

Azylanté mají v přístupu k zaměstnání téměř totožné postavení jako čeští státní občané, s výjimkou práv a povinností, která jsou spojena se státním občanstvím České republiky. Musí se však vyrovnat s překážkami, jako je jazyková bariéra, neznalost

---

¹⁰³ Asociace pro právní otázky migrace. *Analýza přístupu k bydlení ve vztahu k osobám požívajícím v České republice mezinárodní ochrany.*, Praha, 2010 [online].

¹⁰⁴ Dvanáctiměsíční nepracovní lhůta slouží k zabránění zneužívání azylové procedury ekonomickými migranty.

místního prostředí, zvyků, kultury. Potýkají se s problémy uznání jejich dosaženého vzdělání a případnou rekvalifikaci – již by měl napomáhat Individuální akční plán vytvořený úřadem práce na míru jednotlivce.

Na osobu s udělenou doplňkovou ochranou je v oblasti zaměstnání pohlíženo jako na osobu s uděleným trvalým pobytem. Může být vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání u úřadu práce. Problém plynoucí z tohoto statusu spočívá v jeho časovém omezení.

Žadatelé o mezinárodní ochranu v České republice mají přístup ke zdravotní péči za rovných podmínek jako občané ČR. Taktéž uznání žadatelé o azyl mají nárok na zdravotní péči ve stejném rozsahu jako čeští občané. Osobám s doplňkovou ochranou může být zdravotní péče omezena na základní dávky, které jsou pak poskytovány ve stejném rozsahu a za stejných podmínek jako občanům. Žadatelé o mezinárodní ochranu nemají přístup k sociálním dávkám ze systému sociálního zabezpečení rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Mají pouze nárok na zvláštní finanční dávky v podobě kapesného nebo finančního příspěvku do výše životního minima. Osoby s uděleným azylem mají nárok na sociální zabezpečení ve stejném rozsahu jako občané ČR. Při splnění zákonem stanovených podmínek mohou pobírat dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky státní sociální podpory. Osoby požívající doplňkové ochrany patří do okruhu oprávněných osob v systému hmotné nouze a dávek státní sociální podpory. Co se týká otázky bydlení, to je žadatelům o mezinárodní ochranu poskytováno bezplatně ve střediscích ministerstva vnitra (přijímací, pobytové) nebo v případě možnosti žadatelů, mohou bydlet v soukromí na vlastní náklady. Azylanté v oblasti bydlení čerpají z výhod Státního integračního programu – integrační azylová střediska a následně možnost integračních bytů. Osoby s doplňkovou ochranou jsou v oblasti přístupu k bydlení znevýhodněni. Nemohou čerpat výhody Státního integračního programu jako azylanté. Po nabytí statusu se musí do 15 dní odstěhovat z pobytového střediska a zajistit si bydlení vlastními silami a z vlastních finančních prostředků.

3 Praktická část

3.1 Zaměření výzkumu a výzkumné otázky

Cílem empirické části diplomové práce je především zjistit, porozumět a zhodnotit názory žadatelů o mezinárodní ochranu v oblasti jejich přístupu k zaměstnání v České republice a zodpovědět tak hlavní výzkumnou otázku: *Jak žadatelé o azyl vnímají vlastní postavení na pracovním trhu ČR?*

K odpovědi na hlavní výzkumnou otázku se dostaneme pomocí dílčích výzkumných otázek:

1. DVO: Pracují žadatelé o azyl častěji na ilegálním trhu práce?
2. DVO: Odpovídá pracovní zařazení žadatelů o azyl jejich dosaženému vzdělání?
3. DVO: Co znamená pro žadatele o azyl roční zákonné omezení přístupu na trh práce?

Výzkumné otázky tvoří jádro každého výzkumného projektu. Plní dvě základní funkce: pomáhají zaostřit výzkum tak, aby poskytl výsledky v souladu se stanovenými cíli, a ukazují také cestu, jak výzkum vést. Výzkumné otázky musí být v souladu se stanovenými cíli i výzkumným problémem. Představují další zúžení a konkretizování výzkumného problému.¹⁰⁵

3.2 Metody výzkumu

Výzkum byl realizován za pomoci kvalitativní výzkumné strategie. Kvalitativní výzkum zahrnuje celou řadu výzkumných přístupů a strategií zaměřených na porozumění lidského chápání, prožívání. Kvalitativní výzkum se snaží především pochopit chování lidí v jejich přirozeném prostředí, bez uměle navozených podmínek. Kvalitativní data jsou získána výzkumnými technikami, které mohou zachytit pravdivý popis každodenních skutečností. Kvalitativní výzkum pracuje především s verbálními

---

¹⁰⁵ Švaříček, R., Šedová, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 69. ISBN 978-80-7367-313-0.

daty. Podstatou kvalitativního výzkumu je pozorování, analýza získaných faktů, jejich srovnání a klasifikace, nalezení vztahů a pravidelností mezi získanými fakty, vytvoření zobecňujících výroků a jejich další prověřování.

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích, zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“¹⁰⁶

Kvalitativní výzkumná strategie nám umožňuje odhalit a porozumět tomu, co je podstatou jevů, o kterých toho ještě moc nevíme. Při kvalitativním výzkumu také dochází ke sblížení se zkoumanými osobami a k lepšímu pochopení konkrétní situace. Nejprve potřebuji porozumět sociální situaci žadatelů o mezinárodní ochranu, pak ji teprve mohu na základě získaných informací interpretovat. Využívám tedy metodu porozumění, která patří ke kvalitativní strategii. Tuto kvalitativní výzkumnou strategii jsem zvolila, protože chci porozumět významům, které žadatelé o mezinárodní ochranu připisují jejich postavení na pracovním trhu v České republice.

Výzkumník používající tuto strategii se snaží pomocí interpretace subjektivních významů vytvořit detailní obraz každodenního života lidí v jejich přirozeném prostředí.¹⁰⁷ Metoda porozumění předpokládá, že lidé přisuzují věcem určité významy. Kvalitativní výzkum je velice časově náročný, myšlenkově složitý a interpretace dat je nesnadná.

3.3 Technika sběru dat

„Pokud nás zajímá, co si lidé myslí, jak cítí, čemu věří atd., použijeme interview, dotazník nebo postojové škály.¹⁰⁸ Pro získávání dat pro vlastní výzkum jsem zvolila techniku polostrukturovaného rozhovoru nebo také rozhovoru pomocí návodu. „Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview

---

¹⁰⁶ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 50. ISBN 80-7367-040-2.

¹⁰⁷ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

¹⁰⁸ Tamtéž s. 161.

probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem, a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém.¹⁰⁹ Tento typ rozhovoru v sobě spojuje výhody strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru. Pořadí otázek při polostrukturovaném rozhovoru není striktně dáno, může se tak upravovat podle vývoje rozhovoru, takže jeho plynulost není narušena. Dotazovanému je ponechána určitá volnost a umožňuje mu tak vnášet do rozhovoru i další poznatky.

Technika rozhovoru byla zvolena především proto, že může nezávisle zjišťovat subjektivní představy, hodnoty, cíle a znalosti respondentů. Výzkumný rozhovor se značně liší od běžného rozhovoru. Respondent musí mít dostatek času na to, aby se mohl vyjádřit, musí pochopit správně kladenou otázku. Otázka v interview je stimulem pro generování odpovědi respondentem. Způsob, jakým je otázka formulována, patří mezi nejdůležitější prvky, které určují, jak bude respondent odpovídat. Otázky v kvalitativním interview by měly být skutečně otevřené, neutrální, citlivé a jasné. Základní snahou při vymýšlení otázek je minimalizovat vynuucování určitých odpovědí samou formulací otázek.¹¹⁰

Před realizací rozhovorů s respondenty musel být plán rozhovoru nejprve zaslán ke schválení na Správu uprchlických zařízení, až po jeho schválení vedoucím OPK, mohl být výzkum proveden.

Nebylo jednoduché si respondenta získat a navodit u něj důvěru. Mnozí žadatelé o mezinárodní ochranu měli obavy, že získaná data mohou být zveřejněna pod jejich pravými jmény a mohla by jim dokonce i uškodit v azylovém řízení. V průběhu výzkumu se ukázalo, že volba rozhovoru pomocí návodu byla správná, protože většina respondentů nerozuměla dobře česky a během rozhovoru jsme museli otázky upřesňovat. Tento typ rozhovoru mi také umožnil, abych se mohla doptat na případné nesrovnalosti, zda jsem správně pochopila odpověď a také poskytl respondentovi prostor, pokud se chtěl k dané otázce vyjádřit více nebo se chtěl zeptat, zda správně porozuměl. Vzhledem k jazykovým problémům jsem se snažila přizpůsobit tempo řeči, snažila jsem se mluvit pomalu a srozumitelně, v jednoduchých větách. Vzhledem

---

¹⁰⁹ Tamtéž s. 174.

¹¹⁰ Tamtéž s. 169.

k tomu, že mi nebyl dán respondenty souhlas s nahráváním rozhovorů na diktafon, přepisovala jsem si rozhovory do poznámkového bloku. Rozhovory byly realizovány v měsíci září 2011 v prostorách Pobytového azylového střediska Kostelec nad Orlicí s jeho klienty. Nejprve jsem si musela podat písemnou žádost o povolení ke vstupu do zařízení, kde jsem uvedla důvody, pro které o povolení žádám, a pro jaké časové období. Následně bylo mé žádosti ředitelkou Střediska vyhověno.

V rámci výzkumu bylo provedeno šest rozhovorů.

3.4 Výzkumný soubor

Problém výběru hraje významnou roli v kvalitativním i kvantitativním výzkumu. Výběr zkoumaných jednotek má zajistit možnost zobecnění výsledků na populaci, ze které jednotky pocházejí. V kvalitativním výzkumu nejde o zjišťování frekvenčních rozložení nějakých proměnných v populaci. V tomto výzkumu pracujeme s tolika proměnnými, že úvahy o jejich statistickém podchycení by vedly k ohromným a nerealizovatelným rozsahům výběru.¹¹¹

Výzkumný soubor byl vytvořen prostým záměrným výběrem. „Prostý záměrný výběr představuje nejjednodušší variantu metody záměrného výběru. Vyбираме mezi potencionálními účastníky výzkumu, kteří jsou pro účast ve výzkumu vhodní a zároveň s ním souhlasí.“¹¹² „Kdy za záměrný (někdy také účelový) výběr výzkumného vzorku označujeme takový postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Kritériem výběru je právě vybraná vlastnost nebo stav. To znamená, že na základě stanoveného kritéria cíleně vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium splňují a současně jsou ochotni se do výzkumu zapojit.“¹¹³

Kritérium výběru tvořila metoda záměrného výběru přes instituci. „Jedná se o metodu, ..., kdy využíváme určitého typu služeb nebo činností nějaké instituce, určenou pro cílovou skupinu, která nás výzkumně zajímá.“¹¹⁴ V mém případě to byl

---

¹¹¹ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

¹¹² Miovský, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006, s. 136. ISBN 80-247-1362-4.

¹¹³ Tamtéž s. 135.

¹¹⁴ Tamtéž s. 138.

výběr z řad žadatelů o mezinárodní ochranu pobývajících v Pobytovém azylovém středisku Kostelec nad Orlicí.

Další kritéria výběru z žadatelů o mezinárodní ochranu byla tato:

- pocházejí z různých zemí,
- různý rodinný stav
- zastoupena jsou obě pohlaví
- různá věková struktura
- schopnost dorozumět se
- ochota zúčastnit se výzkumu.

Při příchodu do Zařízení mi sociální pracovnice dle zvolených kritérií vytipovala vhodné žadatele o mezinárodní ochranu, kteří se zde nacházeli. Podle jejího doporučení jsem oslovila osm respondentů, z čehož dva respondenti rozhovor odmítli. Bylo velice obtížné, získat pro rozhovor respondenty z řad ženatých mužů žijících se svou rodinnou. V době provádění rozhovorů nebyla převážná většina těchto osob s dobrou komunikační schopností přítomna. Jednotliví respondenti byli pro účely zpracování dat kódováni písmeny A – F.

Základní charakteristiky respondentů:

Respondent	Pohlaví	Věk	Rodinný stav	Země původu	Délka AZ. řízení
Žadatel A	muž	23	svobodný	Sýrie	2 roky a 11 měs.
Žadatel B	muž	26	svobodný	Bělorusko	2 roky
Žadatel C	muž	35	svobodný	Arménie	1 rok a 9 měs.
Žadatel D	žena	27	svob. matka	Ukrajina	3 měsíce (po druhé)
Žadatel E	muž	50	ženatý	Kyrgyzstán	5 let
Žadatel F	žena	35	svob. matka	Rusko	2 roky a 10 měs.

Vzhledem k velikosti vzorku nelze výzkumné závěry zobecňovat na celou populaci. V rámci rozhovoru mi byl umožněn osobní kontakt se zkoumanými osobami a zároveň hlubší porozumění dané problematice.

„Síla kvalitativních dat nespočívá v množství sledovaných lidí, ale ve schopnosti výzkumníka dobře poznat několik lidí v jejich kulturním kontextu. Testem kvalitativního výzkumu není odhalit zdánlivě nekonečnou rozmanitost jedinečných lidských bytostí, ale osvětlit život několika dobře vybraných lidí.“¹¹⁵

3.5 Etika výzkumu

Existují různé standardy a doporučení, které vymezují etická pravidla aplikovaná ve výzkumu. Důležité zásady etického jednání ve výzkumu jsou:

- získat poučený souhlas od respondenta, osoba se zúčastní studie, pouze pokud s tím souhlasí. Musí být informována o průběhu a okolnostech výzkumu
- nesmí dojít k zatajení informací respondentů (např. účel výzkumu)
- respondenti mají právo kdykoliv z výzkumu vystoupit
- je zaručena anonymita respondentů

Je důležité se také zabývat otázkou soukromí respondentů, informovaného souhlasu s výzkumem a emočním bezpečím (dát respondentovi prostor uvolnit se a vysvětlit své pocity).¹¹⁶ Je významné, aby se mezi respondentem a tazatelem vytvořil vztah vzájemné důvěry.

Všichni respondenti byly hned na začátku rozhovoru informováni o tom, že získané informace budou použity pouze pro tento výzkum, z jehož účelem byli seznámeni. Respondentům byla zaručena anonymita a každý dostal možnost neodpovídat na kteroukoliv z položených otázek.

---

¹¹⁵ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál. 2005. s. 57. ISBN 80-7367-040-2.

¹¹⁶ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál. 2005. s. 155 - 156. ISBN 80-7367-040-2.

3.6 Interpretace rozhovorů

1 DVO: Pracují žadatelé o azyl častěji na ilegálním trhu práce?

Všichni z oslovených respondentů, kromě žadatele D, splňují zákonnou podmínku jednoleté lhůty od podání žádosti, kdy se po uplynutí této doby od podání žádosti o azyl mohou legálně uplatnit na trhu práce.¹¹⁷ Žadateli D, byla již v minulosti žádost o azyl zamítnuta. *„Tady já jsem tři měsíce už po druhé, v Česku už sedm let. Já chtěla azyl v roce 2008, teď už po druhé.“*

Aktivní uplatnění na trhu práce již našli žadatel A a C. Ostatní na otázku zda pracují, odpověděli záporně. Žadatel F: *„Ne. Já těžko mít práci. Já starat se o dvě děti.“* Na legálním trhu práce se uplatnil pouze žadatel A. *„Ano, brigáda v Kladnu, mám potvrzené.“* Žadatel C získal pouze ilegální zaměstnání. *„Mám práce neoficiálně. Nemám žádný papír.“* Většina z respondentů se k případné nabídce ilegálního zaměstnání staví pozitivně:

„ Ano. Na černo. Pro peníze. “

„ Chtěl bych potom pracovat, mít peníze pro rodinu. “

„Já bych pracovala. Více peněz možno, kupit si co potřebujem. Chcela bych jakukoli prácu. Hlavně já mít peníze pro děti.“

Pouze žadatel D se staví k nelegálnímu zaměstnání negativně. Jeho postoj pramení z předchozí zkušenosti. *„Pracovala, když bych měla smlouvu, bez smlouvy bych nechtěla. Nechtěli by mi dát peníze. Vím. Mám zkušenost.“*

Na to, zda se žadatelé o mezinárodní ochranu uplatní na nelegálním či legálním trhu práce, mají podstatný vliv jejich možnosti a schopnosti hledat si práci, přičemž velký význam má poradenství, které je jim v této oblasti poskytováno.

„Jeden rok a půl jsem si hledal práci sám. Sám sem se ptal. Kamarád mi pověděl o práci.“

„Různě. Přes kamarády, přes internet. Tady není žádná pomoc, žádná služba.“

„Tady ne, žádná informace. Přes kamarády, já sám se ptám.“

---

¹¹⁷ Viz. Výše uvedená tabulka – délka AZ řízení.

„Já sama hledat inzeráty, přes kamarádi, chodim se ptat tady. Tu nie pomoc hledat pracovat.“

Žadatelé D a E práci nyní nehledají, vzhledem k jejich rodinné situaci. Žadatel D, žena, svobodná matka, pečuje o dítě, žadatel E, ženatý muž, měl s sebou při rozhovoru dvouleté dítě, jeho žena byla v nemocnici, z čehož usuzuji, že vzhledem k péči o dítě si nyní práci nehledá.

„Já ted' nehledám. Já mám dítě, tři roky, musím se o něj starat.“

„Nie nehledám, chtěl bych později.“

Shrnutí k 1DVO

Na tuto dílčí výzkumnou otázku nelze dle získaných odpovědí respondentů jednoznačně odpovědět, vzhledem k tomu, že z oslovených žadatelů o mezinárodní ochranu pracují pouze 2, z čehož jeden legálně a druhý ilegálně. Můžeme říci, že většina z respondentů by využila možnosti ilegálně pracovat, kdyby se jim tato možnost naskytla. Všichni respondenti, kteří si aktivně hledají (hledali) práci se shodují na tom, že jim nejsou poskytovány dostatečné informace ohledně zaměstnání ze strany Zařízení (dá se říci, ze strany sociálních pracovníků), jsou odkázáni na vlastní aktivitu v tomto směru a především na pomoc svých kamarádů.

2 DVO: Odpovídá pracovní zařazení žadatelů o azyl jejich dosaženému vzdělání?

Při snaze odpovědět na tuto dílčí otázku, jsem se při rozhovorech dostala do problému, že většina z respondentů nevěděla, co to pojem vzdělání vůbec znamená. Jako alternativu pojmu „vzdělání“ jsem proto použila pojem „obor“, na což již respondenti dokázali reagovat.

Polovina z respondentů uvedla, že nemají žádné vzdělání (Žadatelé A, B, C).

„Nemám žádný druh.“

„Já tam u nás dělal obor, ale nedokončil jsem. Obor radiotechnika.“

„Já pracoval i chodil školu, já jen potřeboval peníze.“

Žadatelé A a C jako jediní z respondentů nyní pracují. Žadatel A: *„Prodávám Kebab.“*

Žadatel C: *„Já pracuji stavba a to kolem. Všechno.“* Pro srovnání, pracovního zařazení

respondentů před příchodem do České republiky a nyní, byla respondentům položena otázka, jakou práci vykonávali v jejich zemi:

(Žadatel A) *„Tam já nepracoval.“*

(Žadatel C) *„14 let jsem pryč. Mít jsem malý stánek, cigárko a tak, zedník a to všechno, moc ani neviděli, jak jsem pracoval.“*

Žadatel B odpověděl, že v jeho zemi, před odchodem vykonával různé práce.

Z hlediska pracovního postupu je velmi důležitá motivace a cíle, které si každý individuálně stanoví, jakou práci by chtěl v budoucnu vykonávat popřípadě, zda je se svou současnou prací spokojen.

(Žadatel A) *„Nemám nic konkrétně.“*

(Žadatel C) *„Já se chtěl pracovat oficiálně v české firmě s papírem. Chtěl mít svoje firma. Magdala chodim tam, je negativně. Složitě.“*

Žadatelé D a F dosáhli středního odborného vzdělání s výučním listem.

„Učila jsem se jako kuchařka.“

„Obor? Já se učila prodavačka do obchodu.“

Žadatel D ve své zemi nepracoval: *„Já u nás nepracovala. Já se zaučila a odjela sem.“*

Žadatel F má zkušenost z prací z vlastní země: *„Já prodávala v obchodě nějakou dobu. Pak já chodila uklízet do firma. A já taky pak starala se o dcera.“*

Žadatel D má již určité představy, jakou práci by chtěl do budoucna vykonávat. *„Já si přála do nemocnice, sanitárka a pak dál, já teď nepřemýšlím nad tím. Když mě jako chtěli vzít do autosalónu v Praze, ale s těma papírama co mám to nejde.“* Žadatel F nemá vyhraněný směr, kterým by se chtěl ubírat, v práci vidí především zdroj peněz.

„Mě to nezáleží. Já bych chtěla pracovat, mít peníze.“

Pouze žadatel E, jako jediný z respondentů je vysokoškolsky vzdělán.

„Já vyučoval jazyk ruština a literatura a jurisdikci, to právo.“

V zemi svého původu vykonával profesy učitele a i do budoucna by se k této činnosti chtěl vrátit. *„Já chtěl učit, to být velký problém říkali, to nemůže, to problém.“*

Shrnutí k 2DVO

Pouze polovina z respondentů dosáhla nějakého odborného vzdělání. Dva respondenti, kteří uvedli, že v současné době pracují, patří do poloviny respondentů bez

odborného vzdělání. Jedním z důvodů, proč respondenti nedokončili vzdělávání, jsou ekonomické důvody v jejich zemi původu, které je vedly k tomu, že práce, jako zdroj obživy byla důležitější než vzdělání. Z odpovědí jednotlivých respondentů můžeme také dovodit, že jejich uplatnění na trhu práce je komplikováno chybějícími doklady a jejich získání, je vzhledem k jejich postavení žadatele o mezinárodní ochranu problematické.

Jak již bylo uvedeno, na pracovním trhu se dosud uplatnili pouze dva z respondentů, z čehož oba vykonávají manuální práci (prodavač, pomocný dělník na stavbách). Vzhledem k tomu, že oba nemají žádné odborné vzdělání, čímž jsou možnosti uplatnění se na pracovním trhu a možnosti výběru vykonávaných profesí, velmi omezeny, můžeme říci, že vykonávají adekvátní zaměstnání, odpovídající jejich dosaženému vzdělání.

3 DVO: Co znamená pro žadatele o azyl roční zákonné omezení přístupu na trh práce?

Jak již bylo uvedeno výše, žadatelé od podání žádosti o azyl musí splnit jednoletou lhůtu, kdy v této době nemají přístup na legální trh práce. Můžeme říci, že po dobu jednoho roku od podání žádosti o azyl jsou žadatelé závislí na prostředcích státu, popřípadě, že jsou, pokud chtějí pracovat, odkázáni na zdroje zaměstnání z nelegální oblasti. Jednoleté zákonné omezení bylo do zákona o azylu vystavěno jako ochrana společnosti před ekonomickými migranty, kteří přichází do země pouze za lepším pracovním uplatněním a faktické důvody azylu chybí.

Důležitým ukazatelem potřeby pracovat je zajisté to, co pro samotné žadatele práce jako taková znamená:

„To je peníze na život pro mě.“

„Všechno. Peníze, zdroj obživy, každý normální člověk potřebuje pracovat, být s lidmi. Práce patří do života.“

„Super věc. To, co já jsem. 15 roků já jsem na stavbě...“

„Já můžu komunikace s lidma. Ne jen pro peníze. Vždycky nejde jen o peníze.“

„Pro mě to je peníze a pozděj už kontakty s lidmi, nové kamarády.“

„Práce znamená peníze, můžu lépe starat se o děti. A taky poznat nové lidi.“

Tři z respondentů uvedli, že se zákonným omezením vstupu na trh práce cítili být omezení:

(Žadatel A) *„Ano, cítil jsem omezení. Já chtěl se být sám. Sám mít peníze.“*

(Žadatel B) *„Ano. Musíš pracovat. Potřebuješ prostředky. Z těch prostředků se nedá vyžít. Dostaneš 3.000,- měsíčně, z toho se nedá přežít.“*

(Žadatel C) *„Omezení ano. Akorát byl problém. Já chcel oficiální práci a chcel jsem pracovat hned.“*

Žadatel E uvedl, že pro něj neznamenal opatření jednoletého zákazu legálně pracovat žádné omezení, protože první rok již pracoval: *„Já pracoval první rok, když nebyla krizia, práce byla.“* Žadatelé D a F uvedli, že pečovali o své děti a tak by stejně pracovat nemohli: *„No jako že ne, já nemohla, měla malou dceru.“*

„Nevím, ne, já pečovat o děti. Já starat se o ně celý den.“

Žadatelům o mezinárodní ochranu, kteří nemají vlastní zdroje příjmů, je každoměsíčně vyplácen finanční příspěvek od státu (viz. předcházející kapitoly). V prvním roce od podání žádosti o azyl by mohli žadatelé o mezinárodní ochranu pociťovat určitou závislost na těchto prostředcích, když si nemohou své příjmy oficiálně zvýšit sami:

(Žadatel B) *„Ano. Cítil jsem se být závislý.“*

(Žadatel C) *„Ano. Dostával sem pomalu, pomalu.“*

A nebo tyto finanční prostředky mohou vnímat jako pomoc státu v jejich nelehké životní situaci a pocity závislosti na pomoci státu v nich nespatřují:

(Žadatel E) *„Nie. Já ted' nemůžu pracovat.“*

(Žadatel D) *„No jako trošku. Určitě jako samotná matka, já chtěla něco, když člověk nemůže sám. Když bych neměla dítě, já dokážu najít takovou práci.“*

(Žadatel F) *„Málo asi. Já potřebujem peníze. Když já nemám práci, tak aspoň máme to, ty prostředky.“*

Důležité jsou také vlastní názory samotných žadatelů, co by se v jejich postavení na pracovním trhu dalo zlepšit:

(Žadatel B) *„Muselo by být jako v jiných státech, Rakousko, Polsko, mohou hned pracovat. Tady azylant nemá práva jako člověk v tom státě.“*

(Žadatel D) *„Zničila bych mafie, chci hledat práci ne přes mafiána. Firmy porušují právo...“*

(Žadatel E) *„Lepšie to. Chtěl byt řidičem. To problémové. Já mám Kyrgyzstán. Musím nové šilinkárd. To složité.“*

Žadatel C jako jediný z respondentů vnímá vše pozitivně: *„Všechno se mi líbí v Česku.“*

Žadatel A a F žádné návrhy na zlepšení neuvedli.

Shrnutí k 3DVO

Dle sdělení respondentů můžeme říci, že žadatelé o mezinárodní ochranu vnímají roční zákonné omezení přístupu na trh práce jako určité znevýhodnění (omezení). Jak vyplývá z jejich odpovědí, co pro ně práce znamená, není toto omezení pouze omezením z finanční stránky, že si finanční prostředky nemohou zajistit sami, ale také omezení ve smyslu sociálního kontaktu. Téměř všichni respondenti se shodují v tom, že díky práci mohou také poznávat nové lidi, komunikovat s nimi a získávat tak nové přátele.

Dále toto omezení vzbuzuje u většiny respondentů pocit závislosti na finančních prostředcích od státu.

Respondentky ženy vnímají zákonné omezení jinak než muži. Vzhledem k tomu, že pečují o své děti a nemohou tedy pracovat, necítí se být omezeni a finanční prostředky od státu považují za pomoc a vstřícný přístup státu v jejich nelehké situaci. Respondenti by jako zlepšení v jejich přístupu na trh práce uvítali snadnější administrativu při vyřizování dokladů, přísnější přístup k „lichvářským“ zaměstnavatelům či dokonce zrušení jednoletého zákazu pracovat.

3.7 Dílčí závěr

Hlavní výzkumná otázka: *Jak žadatelé o azyl vnímají vlastní postavení na pracovním trhu ČR?*

Z šesti respondentů v současné době pracují pouze dva. Jeden legálně a druhý ilegálně. V době výzkumu již všichni, až na jednoho respondenta, splnili roční zákonnou podmínku a mohli se tedy již uplatnit na legálním trhu práce. Dá se tedy říci, že mezi žadatelé o mezinárodní ochranu panuje vysoká nezaměstnanost. Ženy jsou omezeny v přístupu na trh práce tím, že musí zajistit péči o děti (obě respondentky byly svobodné matky). Téměř všichni dotazovaní žadatelé o mezinárodní ochranu, v případě, že by se jim naskytla možnost, by volili ilegální zaměstnání, především jako zdroj finančních prostředků a obživy. Jako jeden ze znevýhodňujících faktorů v jejich přístupu na trh práce vnímají žadatelé o mezinárodní ochranu problém nedostatečného poradenství. Vzhledem k jejich sociální a jazykové bariéře se cítí být při hledání zaměstnání odkázáni pouze sami na sebe a na své přátele, poradenství ze strany státních institucí vnímají jako nedostatečné.

Pouze polovina z respondentů dosáhla nějakého odborného vzdělání. Vzhledem k nízké vzdělanosti mají žadatelé o mezinárodní ochranu pouze omezené možnosti ve výběru pracovních pozic. V zemi svého původu neměli možnost, díky jejich ekonomické situaci se dále vzdělávat. Tento problém by mohl být vyřešen nabídkou kurzů a dalšího vzdělávání pro žadatele o mezinárodní ochranu, aby si mohli zvýšit svoji kvalifikaci a nalézt tak lépe placené pracovní pozice.

Roční zákonné omezení vstupu na legální trh práce je žadatelé o mezinárodní ochranu vnímáno jako určité znevýhodnění. Vidí v něm omezení, nejen finanční, že si nemohou sami zajistit prostředky na své živobytí, ale také omezení sociální. Práce znamená pro žadatele o mezinárodní ochranu také možnost sociálního kontaktu, navazování nových mezilidských vztahů, což je jim tímto zákazem odepřeno. Žadatelé o mezinárodní ochranu se cítí být závislí na prostředcích, které jim poskytuje stát, mají pocit své vlastní nesamostatnosti. Pro ženy, které pečují o děti, jsou prostředky od státu vnímány pozitivně, jako pomoc v jejich nelehké životní situaci.

Mezi žadateli o mezinárodní ochranu převládá ve vnímání jejich postavení na pracovním trhu určitá nespokojenost. Usnadnění pracovního uplatnění, by pro žadatele o mezinárodní ochranu znamenalo zlepšení v podmínkách administrace při vyřizování dokladů potřebných k zaměstnání, zpřísnění postihu zaměstnavatelů, kteří porušují práva zaměstnanců, či někteří by zrušili jednoleté zákonné omezení přístupu na trh práce.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala sociálně právním postavením žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice. Zaměřila jsem se souborně, jak na žadatele o mezinárodní ochranu, tak také na uznané žadatele o mezinárodní ochranu – azylanty a osoby požívající doplňkovou ochranu.

Teoretická část práce se prvotně zabývá deskripcí obsahu zákonných norem a vysvětlením pojmů, souvisejících s danou problematikou. Jedná se pouze o strukturovaný popis zákonných norem, který je nezbytným předpokladem pro obsah následujících kapitol práce.

Mezinárodní ochrana je v České republice poskytována na základě zákona o azylu ve formě azylu a doplňkové ochrany. Institut doplňkové ochrany byl do zákona o azylu zaveden novelizací zákona v roce 2006 a právní postavení osob, které ho získají je slabší i omezenější, než osob s uděleným azylem. Žadatelé o mezinárodní ochranu pobývají v azylových střediscích, kde je jim poskytováno ubytování, strava a kapesné. Zřizovatelem azylových středisek je SUZ. Přiznání mezinárodní ochrany je vnímáno jako právní i humanitární akt. Ochrana a pomoc však vyžadují ekonomické prostředky od státu, což je finanční zátěž pro každý přijímací stát.

V teoretické části diplomové práce se dále věnuji samotnému sociálnímu postavení žadatelů o mezinárodní ochranu a to v souvislosti s integrací a jejími aspekty, přístupu na trh práce, sociální a zdravotní péči poskytované žadatelům o mezinárodní ochranu a uznaným žadatelům. Proces integrace se vztahuje na již uznané žadatele o mezinárodní ochranu. Vychází se z předpokladu, že samotné žadatele o mezinárodní ochranu není třeba integrovat, jelikož není známo, zda jim bude jejich žádost kladně vyřízena. Integrace coby proces je vztahem mezi společnostmi a příchozími, v tom případě uznanými žadateli. Pro úspěšnost integrace je kladen důraz na obousměrnost procesu. Obě strany vztahu si přejí integraci. Ekonomická integrace (přístup na pracovní trh, nezávislost na pomoci státu) je předpokladem pro úspěšnou integraci v ostatních oblastech.

Stát vytváří a realizuje taková opatření, která vyrovnávají znevýhodnění zahraničních pracovníků. Integrovaná azylová opatření zahrnuje SIP, jehož aktivity jsou zaměřeny především na azylanty a okrajově na osoby s udělenou doplňkovou ochranou. Jeho součástí je vytvoření předpokladů pro získání znalostí českého jazyka, což je uskutečňováno prostřednictvím bezplatných jazykových kurzů, na zajištění bydlení (systém dotací) a uplatnění na trhu práce (IAP vypracovávaný úřady práce). Na zajištění SIP se podílí stát ve spolupráci s NNO. Žadatelé o mezinárodní ochranu mají právně omezen přístup na pracovní trh. Mohou se legálně uplatnit na trhu práce až po uplynutí jednoho roku od podání žádosti o azyl. Po uplynutí této doby mohou pracovat na základě pracovního povolení, nemohou však být vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání. Při svém uplatnění na trhu práce se setkávají s tíživými problémy uznání vzdělání a kvalifikace, vzhledem k často chybějícím dokladům. Azylanti disponují rovným přístupem k zaměstnání, sociálnímu systému, zdravotní péči jako občané České republiky. Osoby s přiznanou doplňkovou ochranou se pro účely zaměstnanosti považují za osoby s trvalým pobytem na území ČR, to značí, že po dobu platnosti rozhodnutí mají stejná práva jako občané ČR.

Cílem diplomové práce bylo především shrnout problematiku poskytované mezinárodní ochrany v České republice, zjistit, porozumět a zhodnotit názory žadatelů o mezinárodní ochranu v oblasti jejich přístupu k zaměstnání v České republice a odpovědět tak na hlavní výzkumnou otázku: Jak žadatelé o azyl vnímají vlastní postavení na pracovním trhu ČR?

K zodpovězení hlavní výzkumné otázky byla zaměřena Praktická část práce. Využila jsem kvalitativní výzkum pomocí polostrukturovaného rozhovoru s žadatelí o mezinárodní ochranu pobývajících v Pobytovém azylovém středisku Kostelec nad Orlicí. Výzkumný vzorek byl vytvořen záměrným výběrem. Jak již bylo shora uvedeno, vzhledem k velikosti vzorku, nelze výzkumné závěry zobecňovat na celou populaci. Výsledky výzkumu mají pouze ilustrativní charakter, nelze jim přikládat žádnou demonstrativní hodnotu. Výzkum byl zaměřen na uplatnění se žadatelů o mezinárodní ochranu na pracovním trhu ČR. Pouze dva z respondentů pracovali, z čehož jeden legálně a druhý ilegálně. Případná nabídka ilegálního zaměstnání oslovenými žadatelí o mezinárodní ochranu by byla využita. Žadatelé o mezinárodní ochranu vnímají možnost pracovat nejen jako zdroj financí, ale také jako zdroj sociálního kontaktu, který

je jim jednoletým zákazem legálně se uplatnit na trhu práce, omezen, což také vnímají jako znevýhodnění jejich postavení. Roční zákonné omezení vzbuzuje u žadatelů o mezinárodní ochranu pocit závislosti na prostředcích státu, ale zároveň jsou některými žadateli tyto prostředky vnímány jako pomoc v jejich nelehké životní situaci. Žadatelé o mezinárodní ochranu se shodují na problému nedostatečného poradenství při hledání zaměstnání ze strany Zařízení. Cítí se být odkázáni pouze na sebe a na pomoc svých známých. Další z problémů, který staví žadatele do znevýhodňujícího postavení na trhu práce, je jejich nedostatečné vzdělání. Ke zlepšení by mohly přispět nabídky dalšího vzdělávání, kurzů a rekvalifikace. Další z problémů, se kterými se setkávají žadatelé o mezinárodní ochranu při snaze uplatnit se na trhu práce, jsou složitá administrace při vyřizování dokladů potřebných pro zaměstnání, nekalé přístupy některých zaměstnavatelů a jazyková bariéra.

Výsledky výzkumu přináší především přehled o tom, co je žadateli o mezinárodní ochranu v jejich přístupu k zaměstnání vnímáno jako negativní, a tedy kam by měla směřovat snaha o zlepšení.

Danou problematiku považují z hlediska sociální pedagogiky, i přes klesající počet žadatelů o mezinárodní ochranu, stále za velmi aktuální. Sociální pedagogika přináší pomoc znevýhodněným skupinám osob, zaměřuje se na problematiku prostředí, ve kterém se tyto osoby nacházejí, pomáhá při řešení krizových životních situací, kterým jsou žadatelé po příchodu do nové země vystaveni.

Resumé

Diplomová práce na téma Sociálně právní postavení žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice se snaží přinést přehled o dané problematice. Cílem práce je shrnutí problematiky poskytované mezinárodní ochrany v České republice, zjištění a zhodnocení názorů žadatelů o mezinárodní ochranu v oblasti jejich přístupu k zaměstnání v České republice. Práce je rozdělena do 3 hlavních kapitol a řady podkapitol. První 2 kapitoly jsou teoretické, třetí je zaměřena na provedení a vyhodnocení výzkumu.

První kapitola se zabývá právním postavením žadatelů o mezinárodní ochranu a uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu. Jsou zde vymezeny základní pojmy jako mezinárodní ochrana (azyl a doplňková ochrana), žadatelé o mezinárodní ochranu, azylanti, osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu. Dále první kapitola zahrnuje vymezení práv a povinností žadatelů o mezinárodní ochranu a popisuje druhy azylu.

Druhá kapitola je zaměřena na sociální postavení žadatelů o mezinárodní ochranu a uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu. Je zde pojednáno o integraci v souvislosti s poskytovanou mezinárodní ochranou, o zaměstnávání žadatelů o mezinárodní ochranu, azylantů a osob požívajících doplňkové ochrany, o přístupu žadatelů o mezinárodní ochranu, azylantů a osob požívajících doplňkové ochrany ke zdravotní a sociální péči (přístup k bydlení, přístup k sociálním dávkám).

Třetí kapitola, praktická část, je zaměřena na provedení a vyhodnocení kvalitativního výzkumu pomocí polostrukturovaného rozhovoru s žadatelí o mezinárodní ochranu v Pobytovém azylovém středisku Kostelec nad Orlicí a na zodpovězení hlavní výzkumné otázky.

Anotace

Bc. Soňa Pozdanová, název práce: **Sociálně právní postavení žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice** (diplomová práce), Brno 2011, 74 s.

Diplomová práce je zaměřena na problematiku žadatelů o mezinárodní ochranu a uznaných žadatelů o mezinárodní ochranu (azylantů a osob požívajících doplňkovou ochranu) v oblasti jejich integrace, přístupu k zaměstnání, sociální a zdravotní péči, na vymezení základních pojmů dané problematiky. V praktické části byl proveden kvalitativní výzkum pomocí polostrukturovaného rozhovoru za účelem zjištění a zhodnocení názorů žadatelů o mezinárodní ochranu na jejich postavení na pracovním trhu v České republice. Výzkum byl proveden v Pobytovém azylovém středisku Kostelec nad Orlicí.

Klíčová slova

Mezinárodní ochrana – azyl – doplňková ochrana – osoby požívající doplňkovou ochranu – azylant - zákon o azylu – integrace – SIP - žadatelé o mezinárodní ochranu

Annotation

Bc. Soňa Pozdanová, the title of the work: **Social and Legal Status of Applicants for the International Protection in the Czech Republic** (thesis), Brno, 2011, 74 p.

This thesis is focused on applicants for international protection and recognized by the applicants for international protection (refugees and persons enjoying subsidiary protection) in their area of integration, access to employment, social and health care, the definition of basic terms of the issue. In the practical part was conducted using qualitative research interview via semistructured conversation with the view of finding and estimation of the opinions of applicants for international protection of their position in the labor market in the Czech Republic. The research was conducted at a residential shelter center Kostelec nad Orlicí.

Keywords

International protection - asylum - complementary protection - persons enjoying subsidiary protection - refugee - asylum act - integration - SIP - applicants for international protection

Seznam zkratek

NNO	Nestátní nezisková organizace
SIP	Státní integrační program
NSS	Nejvyšší správní soud
AZ	Azylový zákon
SUZ	Správa uprchlických zařízení
MVČR	Ministerstvo vnitra ČR
LZPS	Listina základních práv a svobod
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
MZD	Ministerstvo zdravotnictví
SOZE	Sdružení občanů zabývajících se emigranty
IAP	Individuální akční plán
OPK	Oddělení práce s klienty

Seznam použitých pramenů

LITERATURA

1. Bakošová, Z. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: FFUK, 2005, s. 45. In: Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
2. Burdová Hradečná, P., Rozumková, P. *Vztah mezi přijímací směrnici a nastavením podmínek pro zaměstnávání žadatelů o mezinárodní ochranu*. s. 148. In: Jílek, D., Pořízek P. (eds.). *Společný evropský azylový systém: transpozice směrnic*. 1. vyd. Brno: ASPI, 2008, 174 s. ISBN 978-80-254-3615-8.
3. Gunterová, T. *Sociální práce s uprchlíky*. s. 331-345. In: Matoušek, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
4. Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
5. Jedlička, R., Kořa, J. *Analýza prevence sociálně patologických jevů*. Praha: Karolinum, 1998, s. 142 – 143. In: Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
6. Jedlička, R., Klíma, P., Kořa, J., Němec, J. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2005, s. 50. In: Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
7. Jílek D. a kol. *Společný evropský azylový systém: Právní pojem 'Pronásledování'*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2005, 275 s. ISBN 80-210-3798-9.
8. Jílek, D. *Věcná idealita: společný pojem 'pronásledování'*. s. 37. In: Jílek D. a kol. *Společný evropský azylový systém: Právní pojem 'Pronásledování'*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2005, 275 s. ISBN 80-210-3798-9.

9. Jílek, D., Pořízek P. (eds.). *Společný evropský azylový systém: transpozice směrnic*. 1. vyd. Brno: ASPI, 2008, 174 s. ISBN 978-80-254-3615-8.
10. Jílek D., Pořízek P. (eds.). *Společný evropský azylový systém: Zásahy do osobní svobody*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, 241 s. ISBN 978-80-7357-490-1.
11. Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplnková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007, 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.
12. Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Procedurální směrnice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2006, 214 s. ISBN 80-210-4058-0.
13. Kosař, D. a kol. *Zákon o azylu: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, 736 s. ISBN 978-80-7357-476-5.
14. Kosař, D. *Rozdíly mezi azylem a doplňkovou ochranou: definice „uprchlíka“ vs. definice „osoby, která má nárok na doplňkovou ochranu“*.s. 26. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplnková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007, 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.
15. Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
16. Kraus, B., Poláčková, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, 200 s. ISBN 80-7315-004-2.
17. Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
18. Matoušek, O. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
19. Miovský, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

20. Pořízek, P. *Poznámky k doplňkové ochraně z pohledu veřejného ochránce práv*, s. 130. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplňková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007, 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.
21. Pořízek, P. *Přístup žadatelů o udělení mezinárodní ochrany k lékařské péči po zavedení tzv. regulačních poplatků*. s. 110. In: Jílek, D., Pořízek P. (eds.). *Společný evropský azylový systém: transpozice směrnic*. 1. vyd. Brno: ASPI, 2008, 174 s. ISBN 978-80-254-3615-8.
22. Tóthová, H. *Integrace osob požívajících doplňkové ochrany*. s. 145. In: Kolektiv autorů. *Společný evropský azylový systém: Doplňková ochrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007, 235 s. ISBN 978-80-210-4476-0.
23. Šišková, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2001, 188 s. ISBN 80-7178-648-9.
24. Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 208 s. ISBN: 80-7178-285-8.
25. Švaříček, R., Šedová, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Asociace pro právní otázky imigrace. *Analýza přístupu k bydlení ve vztahu k osobám požívajícím v České republice mezinárodní ochrany*. [online]. 2010 [cit. 2011-01-05]. Dostupný z WWW: < http://www.asimos.cz/admin/files/studie_bydleni_final.pdf>.
2. Band'ouchová, P. *Integrace přesídlených osob na lokální úrovni*. Bakalářská práce, Masarykova universita Brno.[online]. 2010 [cit. 2011-07-12]. Dostupný z WWW: < <http://is.muni.cz/vyhledavani/?agenda=th&search=Ban%C4%8Fouchov%C3%A1>>.
3. Barša, P. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999 In: Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnání v České republice*. [online]. 2010 [cit. 2011-06-22]. Dostupný z WWW: <http://www.soze.cz/wp/wp-content/storage/studie-pristup_azylantu_a_osob_s_doplňkovou_ochranou_k_zamestnani.pdf>.
4. Člověk v tísní. *Uprchlíkem v Česku*. [online]. 2004, Brožura. [cit. 2011-01-05]. Dostupný z WWW: < http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_Azyl.pdf>.
5. Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnání v České republice*. [online]. 2010 [cit. 2010-12-28]. Dostupný z WWW: <http://www.soze.cz/wp/wp-content/storage/studie-pristup_azylantu_a_osob_s_doplňkovou_ochranou_k_zamestnani.pdf>.
6. Günterová, T. *Uprchlíci a žadatelé o azyl v České republice*. 2005. In: Hofírek, O., Klvaňová, R. *K problematice přístupu žadatelů o azyl na trh práce v České republice*. [online]. 2009 [cit. 2011-01-19]. Dostupný z WWW: < <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2148968>>.
7. Háva, P., Křečková Tůmová, N. a kol. *Analýza zdravotní péče o cizince v České republice*. [online]. 2001 Institut zdravotní politiky a ekonomiky. [cit. 2011-01-19]. Dostupný z WWW: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/112/zdravotni_pece.pdf>.

8. Hofírek, O., Klvaňová, R. *K problematice přístupu žadatelů o azyl na trh práce v České republice*. [online]. 2009 [cit. 2011-01-19]. Dostupný z WWW: < <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2148968>>.
9. Horáková, M. *Problémy integrace etnických menšin. Sociální politika*, 1997, č.1: str.4-6. In: Bandouchová, P. *Integrace přesídlených osob na lokální úrovni*. Bakalářská práce, Masarykova universita Brno.[online]. 2010 [cit. 2011-07-12]. Dostupný z WWW: < <http://is.muni.cz/vyhledavani/?agenda=th&search=Ban%C4%8Fouchov%C3%A1>>.
10. Krchová, A., Víznerová, H. *Diskriminace azylantů a azylantek v ČR z genderové perspektivy*. Praha: Evropská kontaktní skupina v České republice, 2008. ISBN 978-80-254-2035-5. In: Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnávání v České republice*, 2010. [online] [cit. 2011-08-12]. Dostupný z WWW: <[http://www.soze.cz/wp/wp-content/storage/studie pristup_azylantu_a_osob_s_doplňkovou_ochranou_k_zamestnani.pdf](http://www.soze.cz/wp/wp-content/storage/studie/pristup_azylantu_a_osob_s_doplňkovou_ochranou_k_zamestnani.pdf)>.
11. Kučera, L. *Doplňková ochrana – dobrý evropský úmysl, horší české provedení*. [online]. 2007 [cit. 2011-01-19]. Dostupný z WWW: < <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1979162>>.
12. Pořízková, H. *Role veřejných služeb zaměstnanosti v oblasti regulace zahraniční zaměstnanosti a integrace cizinců na trh práce*. Disertační práce. Brno: Masarykova universita, 2010, 149 s. [online]. 2010. [cit. 2011-08-10]. Dostupný z WWW: <<http://is.muni.cz/vyhledavani/?search=Po%C5%99%C3%ADzkov%C3%A1>>.
13. Uherek, Z. *Integrace azylantů. Výzkumná zpráva pro Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Oddělení pro Českou republiku*. [online]. Praha 2002. [cit. 2011-01-25]. Dostupný z WWW: < <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957613>>.
14. Uherek, Z. *Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy*. [online]. 2003 [cit. 2011-08-09]. Dostupný z WWW: < <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957538>>.
15. Uherek, Z. a kol. *Integrace azylantů a efektivita Státního integračního programu. Výzkumná zpráva pro Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační*

politiky. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005. In: Gerstnerová, A. *Přístup azylantů a osob s doplňkovou ochranou k zaměstnávání v České republice*. [online] 2010 [cit. 2011-08-12]. Dostupný z WWW: <http://www.soze.cz/wp/wp-content/storage/studie_pristup_azylantu_a_osob_s_doplňkovou_ochranou_k_zamestnani.pdf>.

16. <http://www.cizinci.cz>

17. <http://www.mvcr.cz>

18. <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx>

19. <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

20. <http://www.migraceonline.cz>

21. <http://www.soze.cz>

22. <http://www.unhcr.cz>

23. <http://www.wikipedia.org/wiki/Migrace>

OSTATNÍ

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 376/2005 Sb., kterou se stanoví výše úhrady za stravu a ubytování poskytnuté v azylovém zařízení, výše kapesného a termíny jeho výplaty, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška MŠMT ČR č. 12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení Vlády České republiky o zabezpečení integrace azylantů pro rok 2005

Směrnice Rady (ES) 2003/9/ES ze dne 27. ledna 2003, kterou se stanoví minimální normy pro přijímání žadatelů o azyl.

Směrnice Rady (ES) 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany.

Směrnice Rady (ES) 2005/85/ES ze dne 1. prosince 2005 o minimálních normách pro řízení v členských státech o přiznávání a odnímání postavení uprchlíka.

Nařízení Rady (ES) č. 343/2003 ze dne 18. února 2003, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v některých z členských států.

Seznam příloh

- Příloha č. 1**   povolení SUZ MV ke vstupu do azylového zařízení
- Příloha č. 2**   návod k rozhovoru – otázky k polostrukturovanému rozhovoru
- Příloha č. 3**   přepis rozhovoru

Seznam příloh

příloha č. 1

Povolení SUZ MV ke vstupu do azylového zařízení

Správa uprchlických zařízení - vstupní formulář

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR

Povolení SUZ MV ke vstupu do: azylového zařízení
 zařízení pro zajištění cizinců

Za účelem vykonání aktivity: *výzkum k diplomové práci - rozhovor se žadatelem*

Údaje o žadateli o povolení vstupu: organizace (název, sídlo, pověřený zaměstnanec)
 fyzická osoba (jméno, příjmení, bydliště)
Soňa, Pozdanová,

Kontaktní údaje (telefon, fax, E-mail): *s.pozdanova@seznam.cz, tel.724223712*

Žádám o povolení ke vstupu pro (jméno, příjmení, číslo OP či jiného dokladu prokazujícího totožnost):

1. Jméno: <i>Soňa</i>	Příjmení: <i>Pozdanová</i>	Číslo OP:
2. Jméno:	Příjmení:	Číslo OP:
3. Jméno:	Příjmení:	Číslo OP:
4. Jméno:	Příjmení:	Číslo OP:
5. Jméno:	Příjmení:	Číslo OP:
6. Jméno:	Příjmení:	Číslo OP:
7. Jméno:	Příjmení:	Číslo OP:
8. Jméno:	Příjmení:	Číslo OP:

do zařízení: *PoS Kostelec nad Orlicí*

Termín: den období *19.09.- 20.09.2011*

Odesláním žádosti o povolení ke vstupu souhlasím a beru na vědomí, resp. osoby, pro které žádám povolení ke vstupu, že při pohybu v zařízení budu respektovat pokyny pracovníků Správy uprchlických zařízení, nebudu vnikat do prostor zařízení zejména alkoholické nápoje, omamné a psychotropní látky, zbraně či jiné předměty, které by mohly svoji povahou způsobit újmu na zdraví nebo na majetku dále materiál, který svým obsahem propaguje náboženskou, etnickou či rasovou nesnášlivost či pornografický materiál. Při pohybu v zařízení budu respektovat soukromí zde ubytovaných osob a nebudu vcházet na jejich místnosti pro ubytování, s výjimkou případů schválených vedoucím zařízením.

~~NE~~ - SCHVALUJI

Mgr. Ivana Vyhnálková
vedoucí odboru

Návod k rozhovoru – otázky k polostrukturovanému rozhovoru

1) Účel výzkumu (představení a důvod rozhovoru)

Zaručení anonymity

Věk, země původu

---

2) Vlastní rozhovor

Jak dlouho už čekáte na vyřízení Vaší žádosti o azyl?

Pracujete?

Pracujete ilegálně? (na černo, bez pracovní smlouvy)?

Kdybyste měl možnost pracovat na černo, pracoval byste?

Proč ano – ne?

Jak si hledáte/hledal jste si práci?

Jak jste získal/získáváte informace o volných pracovních místech?(chybí evidence na ÚP)

Jak vnímáte postoj zaměstnavatelů k Vám?

Jaké je Vaše vzdělání?

Jakou práci jste vykonával ve Vaší zemi?

(pracující) Jaký druh práce vykonáváte? (odpovídá Vašemu vzdělání)

(nepracující) Jaký druh práce byste chtěl vykonávat?

Co pro Vás znamená práce? (možnost pracovat)

Cítíte se být omezen jednoletým zákazem legálně pracovat? Proč?

Cítíte/cítil jste se být závislý na prostředcích, které Vám poskytuje/poskytoval stát?

Jaké jsou Vaše pracovní cíle do budoucna?

Návrh na zlepšení?

3) Poděkování

Přepis rozhovoru

Žadatel D: žena, 27 let, z Ukrajiny, svobodná matka (1 dítě)

Jak dlouho už čekáte na vyřízení Vaší žádosti o azyl?

Tady já jsem 3 měsíce už po druhé, v Česku už 7 let. Já chtěla azyl v roce 2008, teď už po druhé.

Pracujete?

Ne.

Kdybyste měla možnost pracovat na černo, pracovala byste?

Pracovala když bych měla smlouvu, bez smlouvy bych nechtěla.

Proč ne?

Nechtěli by mi dát peníze. Víím. Mám zkušenost.

Jak si hledáte práci?

Já teď nehledám. Mám dítě, tři roky, musím se o něj starat.

Jaké je Vaše vzdělání?

Učila jsem se jako kuchařka.

Jakou práci jste vykonával ve Vaší zemi?

Já u nás nepracovala. Já se zaučila a odjela sem.

Jaký druh práce byste chtěl vykonávat?

Já si přála do nemocnice, sanitárka a pak dál, já teď nepřemýšlím nad tím. Když mě jako chtěli vzít do autosalónu v Praze, ale s těma papírama co mám to nejde.

Co pro Vás znamená práce?

Já můžu komunikace s lidma. Ne jen pro peníze. Vždycky nejde jen o peníze.

Cítíte se být omezen jednoletým zákazem legálně pracovat? Proč?

No jako že ne, já nemohla měla malou dceru.

Cítíte se být závislý na prostředcích, které Vám poskytuje stát?

No jako trošku. Určitě jako samotná matka, já chtěla něco, když člověk nemůže sám.

Když bych neměla dítě, já dokážu najít takovou práci.

Jaké jsou Vaše pracovní cíle do budoucna?

To nevím, je jedno, když bude si něco vybrat, vždycky říkám, když chceš pracovat, najdeš, budeš.

Návrh na zlepšení?

Zničila bych mafie, chci hledat práci ne přes mafiána. Firmy porušují právo. Teď hlídám dítě Kostelec už není práce, musím čekat až půjde do školka, pak už něco bude.